ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

№ 100 (8008)
АПРЕЛИИН 27
ПЯТНИЦА
1956 он

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

Сэн 20 мүнгэн.

СССР-ые хүгжөөхэ табадахи табанжэлэй түсэбэй даалгабарие амжалтатайгаар бэелүүлгэ хадаа манай ороной коммунизм байгуулха замаар урагшаа дабшаха хэрэгтэ ехэхэн туһа нэмэри боложо үгэһэн ба социалистическэ обществын зохёон байгуулхы агууехэ хүсые, мүн капиталистическэ системэһээ ажахын социалистическэ системын булюу һайн байһаниие дахинаа гэршэлһэн байна.

1951—1955 онуудта СССР-ые хүгжөөхэ табадахи табанжэлэй түсэб дүүргэлгын дүнгүүд тухай

Арадай ажахые холын хараатайгаар түсэблэхэ талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй Комиссиин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Центральна Статистическэ Управлениин мэдээсэл

Партиин XIX съезд дээрэ батадаһан, 1951—1955 онуудта СССР-ые хүгжөөхэ табадахи табанжэлэй даалгабаринууд амжалтатай дүүргэгдэжэ, тиихэдэ тон шухала олон зүйлнүүдээр нилээд ехээр дүүргэгдэв.

Табадахи табанжэлэй түсэбэй дүүргэгдэһэнэй ашаар Советскэ Союз арадай ажахын хүгжэлтын дайнай урда тээхи хэмжээе холо гэтэлээ. 1955 ондо 1940 онойхидо ороо промышленна продукци 3,2 дахин үлүү ехээр үйлэдбэрилэгдэжэ, тиихэ зуура, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэ 3,9 дахин ехэ болоһон байна. Хүндэ индустриие амжалтатайгаар хүгжөөлгэ ба хүдөө ажахын продукциин ургалта арадай хэрэглэлэй зүйлнүүдэй үйлэдбэрилгые дайнай урда тээхи хэмжээтэй сасуулхада 2 дахинһаа үлүү ехэдхэхэ арга олгоо. Промышленна продукциин тон шухала олон зүйлнүүдые үйлэдбэрилгөөр СССР Европын бүхы оронуудые холо хойно орхиһон байна, гэбэшье, СССР нэгэ хүнэй бүхэндэ хүртэсын талаар үйлэдбэриин хэмжээгээр эгээн хүгжэнгүй капиталистическэ оронуудһаа хойно гээгдэжэ ябана.

Гүрэнэй зүгһөө капитальна хүдэлмэридэ дайнай урда тээхи бүхы табанжэлнүүдэй туршада 322 миллиард түхэригэй һомологдоһон байһаа, табадахи табанжэлдэ тиимэ һомололго (1955 оной июлиин 1-дэ байһан сэнгээр) 594 миллиард түхэриг боложо, дүрбэдэхи табанжэлдэ капитальна хүдэлмэридэ һомологдоошотой сасуулхада 91 процент ехэ болоһон байна.

Табадахи табанжэлэй туршада советскэ арадай ажабайдал нилээд һайжараа. СССР-эй национальна доход 1955 ондо 1940 онойхиһоо 2,8 дахин ехэ байһан байна. Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай эд бараанай розничо эрьесэ мүн энэ үе соо 2 дахинһаа үлүүгээр ургаа.

Табадахи табанжэлдэ СССР-эй гадаадын худалдаа наймаан хүгжэжэ үргэлжэлөө. Гадаадын худалдаа наймаанай эрьесэ 1955 ондо 1950 онойхитой сасуулхада хоёр дахин шахуу ехэ болоо. Тиихэ зуура, СССР-һээ машинанууд болон түхеэрэлгэнүүдые, мүн хара ба үнгэтэ металлнуудые газаа тээшэнь худалдалга табанжэлэй турша соо 2,7 дахин ургаһан байна. СССР бүри олон оронуудтай худалдаа наймаа хэдэг болоо.

Арадай ажахын тус тус һалбаринуудай талаар, арадай материальна ажана байдалые, элүүрые хамгаалгые һайжаруулха, культурна хэмжээе дээшэлүүлхэ талаар табадахи табанжэлэй түсэбэй дүүргэлтэ доро харуулагдана.

I. Промышленностиин талаар

Табанжэлэй турша соо промышленна үйлэдбэриин хэмжээе жэлэй процентээр дээшэлүүлхэ тухай табадахи табанжэлэй түсэбөөр хараалагдаһан даалгабари болзороо урид, 4 жэл 4 һарын турша соо дүүргэгдээ. Промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 1955 ондо 1950 онойхитой сасуулхада 85 процент дээшэлээ, тиихэ зуура, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые («А» бүлэг) үйлэдбэрилгэ табанжэлэй турша соо 91 процент, хэрэглэлэй зүйлнүүдые («Б» бүлэг) үйлэдбэрилгэ 76 процент ургаа.

Промышленна продукциин тон шухала зүйлнүүдые: булад, хара металлнуудай прокат, алюмини үйлэдбэрилгые, нүүрһэ, нефть, торф, газай абалга, электроэнерги, машина бүтээлгын ба металл болбосоруулгын продукци, автомобильнууд, тракторнууд, кальценированна содо, цемент, шифер, елылгэ, саарһа, ноохон бүдүүд, гуталнууд болон бусад түрэлэй продукци үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ тухай табадахи табанжэлэй даалгабаринууд дүүргэгдэһэн, үлүүлэн дүүргэгдэһэн байна. Тиихэтэеэ хамта, зарим түхэлэй продукциин табадахи табанжэлэй даалгабари дутуу дүүргэгдээ.

Промышленностьдахи капитальна хүдэлмэридэ 1951—1955 онуудта һомололгын хэмжээн 1946—1950 онуудай туршада капитальна хүдэлмэридэ мүнгэ һомололгын хэмжээнһээ 2 шахуу дахин үлүү гараа. Табадахи табанжэлэй туршада 3200 мянга гаран промышленна предприятинууд шэнээр баригдажа, ашаглалгада оруулагдаа. Хүдэлмэрилжэ байһан предприятинуудта агрегадуудые шэнэдхэн һайжаруулһанай, үйлэдбэриие механизацилан түргэдхэһэнэй, түхеэрэлгые шэнэдхэһэнэй гү, али шэнэ түхеэрэлгэ табиһоной, эмхидхэлэй-техническэ хэмжээ-ябуулгануудые үнгэргэһэнэй ашаар үйлэдбэриин хүсэн ехэдхэгдээ. Гэбэшье, капитальна барилга хэжэ, үйлэдбэриин хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха түсэб промышленностиин олон һалбаринуудта нилээд дутуу дүүргэгдээ.

Промышленностиин бүхы һалбаринуудта техническэ хэмжээн дээшэлжэ, үйлэдбэриин процессүүдые автоматизацилга ургаһан, хүндэ, ажал ехэтэй хүдэлмэринүүдые механизацилгын хэмжээн дээшэлһэн, шэнэ, бүтээсэ ехэтэй машинанууд болон механизмууд, технологическа түрүү процессүүд болон үйлэдбэри эмхидхэлгын арганууд хэрэглэгдэдэг болоһон байна. Атомай хүсэн амгалан хэрэгцээндэ хэрэглэгдэжэ эхилээ. Тиихэтэй хамта, техническэ дэбжэлтэ хангалттай түргэн бэшэ байгаа, шэнэ техникэ зохёолго гүйсэд түргэн бэелүүлэгдээ, арадай ажахыда нэбтэрүүлэгдээ.

Табадахи табанжэлэй туршада үйлэдбэриин хүсэнүүдые хубаарилгада зарим тэды һайжараа. Промышленностиие түүхэй эдэй ба түлишын элбэг ехэ газарта саашадаа ойртуулха зорилгоор зүүн районуудта барилга нилээд түргэнөөр хэгдэһэн байна. Капитальна хүдэлмэридэ мүнгэ һомололгын ниитэ хэмжээн 1951—1955 онуудай туршада дүрбэдэхи табанжэлэйхитэй сасуулхада, Уралай районуудта 2,2 дахин, Баруун Сибириин—2,3 дахин, Зүүн Сибириин—2,1 дахин, Дунда Азиин ба Казахстанай—2,2 дахин ехэ болоо.

Гэхэтэй хамта, промышленна предприятинуудые географическа талаарнь хубаарилан табилгые һайжаруулха тушаа табадахи табанжэлэй даалгабари хэдэ хэдэн һалбаринуудта хангалтагүйгөөр дүүргэгдээ. Электрын хүсэ ба түлишэ ехээр хэрэглэдэг үйлэдбэри түлишын ба энергетическэ баялигаар ехэ Сибириин районуудта һулаар хүгжөөгдөө. Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиие зүүн районуудта хүгжөөлгэ хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдээ, энээнһээ боложо арадай хэрэглэмжын эд бараан СССР-эй Европейскэ хубиһаа зөөгдэжэ, үлүү гаргаша хэгдээ.

СССР-эй Европейскэ хубиин районуудта түлишын промышленностиие хүгжөөлгэ ба гидроэлектростанцинуудай барилга түлишын, электроэнергиин талаар эдэ районуудай ажахын эрилтэһээ гээгдэһэн байна.

4. **Хара металлургиин** талаар булад ба прокат үйлэдбэрилхэ тушаа табадахи табанжэлэй даалгабари үлүүлэн дүүргэгдээ, тиихэдэ шэрэмэй талаар зарим тэды дутуу дүүргэгдээ. 1955 ондо 33 миллион тонно шэрэм, 45 миллион тонно булад, 35 миллион тонно прокат үйлэдбэрилэгдөө. 1950 онойхитой сасуулхада булад хайлуулга табанжэлээр хараалагдаһан 62 процентын орондо 66 процент, прокат үйлэдбэрилгэ 64 процентын орондо—69 процент, шэрэм хайлуулга—76 процентын орондо 74 процент ехэ болоо.

Зузаан листовой булад үйлэдбэрилгэ табанжэлэй турша соо 88 процент, жэжэ-сортно булад—2 дахин, катанка—2,1 дахин, листовой жэбэрдэггүй булад—2,8 дахин, трансформаторна булад—2,3 дахин ехэ болоһон байна.

Прокадай сортамент үргэдхэгдөө. Үнгэрэгшэ табанжэл соо металлургнууд 150 шахуу шэнэ маркын булад үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ. Гэбэшье, эгээн экономична ба арадай ажахыда хэрэгтэй шэнэ профилиин ба маркын металлнуудые үйлэдбэрилгэ удаанаар шудалагдаа.

Металлургическа процессүүдые түргэдхэхэ, металлургическа агрегадуудые автоматизацилха, ажал ехэтэй хүдэлмэриие механизацилха хүдэлмэри хара металлургиин предприятинуудта хэгдэжэ үргэлжэлөө. Доменно пеэшэнгүүдэй ашагтай хэмжээе хэрэглэлгын коэффициент 1955 ондо 1950 онойхитой сасуулхада, 22 процентээр һайжараа, мартеновскэ пеэшэнгүүдэй түлюурэй талмайн 1 квадратна метрһээ сүүдхэ соо дунда зэргээр булад абалга 22 процентээр ургаа. Тиихэтэй хамта, металлургическа процессүүдые түргэдхэхын тулада кислород хэрэглэлгэ удаанаар үргэдхэгдэһэн, горно хүдэлмэринүүдые комплексноор механизацилга һулаар нэбтэрүүлэгдэһэн байна.

Шэрэм, кокс, түмэрэй руда болон хара металлнуудай прокадай талаар үйлэдбэриин хүсэнүүдые табадахи табанжэл соо ашаглалгада оруулга дүрбэдэхи табанжэл соо ашаглалгада оруулагдаһан хүсэнүүдһээ үлүү гараа. Гэбэшье, тогтоогдоһон даалгабари нилээд дутуу дүүргэгдээ. Хара металлурги Урда зүгэй, Уралай, Сибириин, Центрын районуудта, мүн Закавказьеын ба Хойто районуудта саашадаа хүгжөөгдөө. Закавказска металлургическа, Бакинска трубопрокатна заводуудай барилга гол түлэб дүүргэгдээ, Череповецкэ металлургическа заводто, Орско-Халиловска металлургическа комбинадта түрүүшын доменно пеэшэнгүүд ашаглалгада оруулагдаа.

5. **Үнгэтэ металлнуудые** үйлэдбэрилгэ табадахи табанжэлдэ нилээд ургаа. Сэбэрлэгдэһэн зэд гаргалга 1955 ондо 1950 онойхитой сасуулхада, 53 процент, алюмини—2,8 дахин, туулга—2,3 дахин, цинк—2 дахин, никель—37 процент ехэ болоо. Гэхэтэй хамта, хэдэ хэдэн үнгэтэ металлнуудые үйлэдбэрилгэ ехэдхэхэ даалгабари дутуу дүүргэгдээ.

Үнгэтэ металлнуудые үйлэдбэрилгын ургалтын нилээд ехэ хубинь хүдэлмэрилжэ байгаа предприятинуудые үргэдхэһэнэй, технологическа процессүүдые түргэдхэһэнэй, хүсэнүүдые һайнаар ашаглаһанай ашаар бэелүүлэгдээ. Табадахи табанжэл соо тон сэбэр металлнууд үйлэдбэрилэгдэдэг болоһон ба эмхидхэгдэһэн, дээдэ маркын металлнуудые гаргалгын удельнэ хэмжээн ехэ болоһон байна. Горно хүдэлмэриие механизацилгын хэмжээн дээшэлээ. 1955 ондо үнгэтэ металлургидахи горно хүдэлмэридэ руда ба породо абалга 1950 ондо байһан 45 процентын орондо 74 процент механизацилагдаһан, сэбэрлэлгын уурхайнууд сооһоо руда гаргалга 65 процентын орондо 92 процент механизацилагдаһан байна. Гэхэтэй хамта, горнорудна предприятинуудта гар ажал үшөөл нилээд ехээр хэрэглэгдэнэ. Горно-шанаржуулгын, металлургическа предприятинуудай агрегадуудай хүдэлмэриие, мүн түүхэй эдые комплексноор ашаглалга хангаха ба үнгэтэ болон шухаг металлнуудай гээгдэсые хорообхо зорилгоор үнгэтэ металлургиин предприятинуудые хүсэд түхеэрхэ хүдэлмэриие автоматизацилха хэмжээ-ябуулганууд дутуу үнгэргэгдөө.

6. **Электрификациин** талаар электроэнерги үйлэдбэрилхэ тушаа табадахи табанжэлэй даалгабари үлүүлэн дүүргэгдээ. 1955 ондо 170 миллиард киловатт-час гэхэ гү, али 1950 онойхидо орходоо 87 процент үлүү ехэ электроэнерги гаргагдаһан байна.

Табанжэлэй туршада 2534 мянган киловаттын хэмжээтэй хүсэнүүд районно гидроэлектростанцинуудта ашаглалгада оруулагдаа. Каховско ГЭС-эй түрүүшын ээлжээнэй барилга болзорһоо урид дүүргэгдэжэ, ашаглалгада оруулагдаа. Дэлхэй дээрэхи тон томо гидроэлектростанцинуудай нэгэн, Куйбышевска ГЭС-тэхи нэгэдэхи агрегат 1955 ондо промышленна ток үгөө; 400 мянган вольт напряженитэй электродамжуулгын лини Куйбышев—Москва хоёрой хоорондо баригдаа.

Сталинградска, Новосибирскэ, Бухтарминска гидроэлектростанцинууд, мүн Ангара мүрэн дээрэ Иркутска ГЭС баригдажа эхилээ.

Уралда, Кузбассда, Урда зүгтэ, Центртэ болон ороной бусад районуудта тепловой томо электростанцинууд баригдаад, ашаглалгада оруулагдаа. Тэдээндэ ууралай хүсэ ехэтэй параметрнүүдтэй паровой турбинанууд болон котёлнууд тодхогдоо.

Городууд болон промышленна предприятинуудые теплофикацилхын тулада районно 23 теплоэлектроцентральнууд баригдажа, ашаглалгада оруулагдаа. Районно электростанцинуудтахи теплофикационно агрегадуудай хүсэниинь табанжэлэй турша соо 2 дахинһаа үлүүгээр ехэ болоо.

5000 киловатт хүсэтэй, дэлхэй дээрэ түрүүшын промышленна атомна электростанци ашаглалгада оруулагдаа.

Районно бүхы гидроэлектростанцинуудтахи агрегадуудые хүдэлгэлгые автоматизацилга дүүргэгдээ, тепловой электростанцинуудта автоматизацилга, энергетическэ системэнүүд, гидроэлектростанцинууд болон подстанцинуудай диспетчерскэ пунктнуудые телемеханизацилга нэбтэрүүлэгдээ. Гэхэтэй хамта, тепловой электростанцинуудтахи ажал ехэтэй, илангаяа түлишын ажахыдахи хамһабариин хүдэлмэри дутуу механизацилагданхай.

Оронии электрификацилгын нилээд ургабашье һаань, табадахи табанжэл дотор энергетическэ ажахые промышленна үйлэдбэриин ургалтаһаа үлүүгээр хүгжөөжэ шадагдаагүй. Гидроэлектростанцинуудые барилгын гээгдэһэн дээрэһээ электростанцинуудые ашаглалгада оруулха даалгабари дутуу дүүргэгдээ. Мүн электрическэ болон тепловой сетьнүүдые барилга гээгдэлтэй байгаа. Энергетическэ хэдэ хэдэн системэнүүдтэ электрическэ хүсэнүүдэй зохихо резерв бии болгогдоогүй, ороной зарим районуудта электрическэ энергиин дутаха ябадал үзэгдөө.

7. **Нефть** абалгые ехэдхэхэ талаар табанжэлэй түсэбэй даалгабари үлүүлэн дүүргэгдээ. 1955 ондо 71 миллион тонно нефть абтаһан байна, энэнь 1950 ондо абтаашаһаа 87 процент үлүү гараа.

Нефтяной ашаг ехэтэй шэнэ газарнуудые нээжэ, промышленна үйлэдбэрилгэдэ оруулһанай, нефтяной олзоборилгонуудые ашаглаха түрүү аргануудые үргэнөөр хэрэглэһэнэй үндэһэ һуури дээрэ нефтяной промышленность түргэнөөр хүгжөөгдөө. Поволжиин, Уралай районуудай удельнэ хэмжээн нефть абалгын бүхы хэмжээн дотор 1950 ондо 29 процент байһанаа 1955 ондо 57 процент хүрэтэрөө ехэ болоо. Пластова түлхисые дэмжэхын тулада нефтяной талмайнуудай газаа талые уһажуулга ехээр хүгжөөгдөө. Ашаглалгын үрэмдэлгэ табанжэлэй турша дотор 42 процент, бэдэрэлгын үрэмдэлгэ—46 процент түргэдхэгдөө, тиихэтэй хамта, скважинануудай дунда зэргын гүнзэгынь нилээд ехэдхэгдэһэн байна. Скважинануудые эгээн түрүү турбинна аргаар үрэмдэлгэ үрэмдэлгын ниитэ хэмжээнэй 83 процентдэ хүрөө.

Гэбэшье, нефть абалгые саашадань ехэдхэхэ арга боломжо дутуу ашаглагдаа. Пластые уһанай хүсөөр хахалха, нефтяной хуушан талмайнуудые ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ аргануудые удаанаар нэбтэрүүлэгдээ, үрэмдэлгын хүдэлмэриие эмхидхэлгын түрүү дүй дүршэл һулаар дэлгэрүүлэгдээ, үрэмдэлгын шэнэ аргануудые удаанаар зохёогдоо.

Сэбэр нефтепродуктнуудые үйлэдбэрилгэ 2,2 дахин, тэрэ тоодо автомобильна бензин — 2,4 дахин, дизельнэ түлишэ — 4,1 дахин ехэ болоо. Түрхигдэдэг тоһо абалга 1,6 дахин ехэ болоһон байна.

Нефтепродуктнуудые үйлэдбэрилгын нилээд ехэ болоһон ябадал хадаа шэнэ заводуудые барижа, нефть буйлуулдаг хүсэнүүдые ехэдхэхэһээ гадна, предприятинуудые шэнэдхэһэнэй, хүдэлмэрилжэ байгаа заводуудтахи техническэ процессүүдые түргэдхэһэнэй ашаар түйлагдаа. Гэхэтэй хамта, нефть буйлуулдаг шэнэ хүсэнүүдые, илангаяа нефть илгаха талаар шэнэ хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха даалгабари нилээд дутуу дүүргэгдээ. Нефть буйлуулгын промышленностьда шэнэ технологическа процессүүд удаанаар зохёогдоһон, дутуу хэмжээгээр нэбтэрүүлэгдэһэн байна.

8. **Газова** промышленность табадахи табанжэл соо саашадаа хүгжөөгдөө, гэбэшье, газ абалгые ба үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ талаар табадахи табанжэлэй даалгабари дутуу дүүргэгдээ. Байгаалиин ба дахалдаһан газ абалга, мүн нүүрһэ болон сланецүүдһээ газ абалга табанжэлэй турша соо 68 процент ургажа, 1955 ондо 10,4 миллиард кубическа метр болоһон байна. Табанжэлэй турша соо газай байдаг шэнэ газарнууд нээгдээ, газопроводуудай сеть үргэдхэгдөө, газофикацилагдаһан городуудай тоо олошороо. Дашава—Киев—Москвагай, Кохтла—Ярве—Таллинай хоорондо ба бусад магистральна хэдэ хэдэн газопроводууд ашаглалгада оруулагдаа.

Нефтяной дахалдаһан газые барижа абаха ба газ хэрэглэлгэдэ городской ажахые бэлэдхэхэ хүдэлмэриин гээгдэлһээ боложо, газова промышленностиин хүгжэлтэ һаатаһан байна.

9. Нүүрһэ абаха талаар табадахи табанжэлэй даалгабариие **нүүрһэнэй** промышленностиин талаар үлүүлэн дүүргэгдээ. 1955 ондо нүүрһэ абалга 391 миллион тонно болоһон гэхэ гү, табадахи табанжэлэй түсэбэй ёһоор 43 процентээр ургахын орондо табанжэлэй турша соо 50 процент ургаһан байна. Тиихэтэй хамта, нүүрһэ абалга илангаяа СССР-эй Европейскэ хубиин районуудта арадай ажахын ургаһан эрилтэһээ гээгдэһэн байна. Коксовалхын тулада нүүрһэ абалга табанжэлэй турша соо 50 процентээр ехэдхэгдээ. Нүүрһые нягтаруулга нилээд ехээр ургаа. Нүүрһэнэй шанарые һайжаруулха талаар табадахи табанжэлэй даалгабари дутуу дүүргэгдээ: нүүрһэ шанаржуулга даалгабариин ёһоор 2,7 дахин ургахын орондо 2,3 дахин ургаһан байна.

Нүүрһэнэй промышленностьда табадахи табанжэлэй турша дотор нүүрһэнэй байдаг газар ашаглаха аргануудые саашадань һайжаруулха хүдэлмэри хэгдээ. Нэмэл аргаар нүүрһэ абалгын хэмжээн нилээд ехэ болоо.

Нүүрһэ абалгын процессүүдые механизацилга хүгжөөгдөө. Табанжэлэй турша соо нүүрһэнэй комбайнуудай тоо 3,1 дахин, породо ашадаг машинануудай — 2,7 дахин олошороо. Хэлтэгэршэг ба хэлтэгы пластнуудһаа нүүрһэ уһагаалгые механизацилгын хэмжээн табанжэлэй турша соо 16-һаа 33 процент хүрэтэрөө, бэлэдхэлэй горизонтальна гол шухала малталгын үедэ нүүрһэ болон породо ашаалгые механизацилга 25-һаа 47 процент хүрэтэрөө ургаа.

Горно машинанууды ба механизмуудые автоматическа ба дистанционно ёһоор хүдэлгэлгэ хүгжөөгдөө. Металл болон түмэр-бетоноор хэгдэһэн шэнэ тулганууд нүүрһэнэй шахтануудта нэбтэрүүлэгдээ. Механизированнэ нүүдэл тулганууд лавануудта хэрэглэгдэжэ эхилээ. Гэхэтэй хамта, хэдэ хэдэн хүшэр ба ажал ехэтэй хүдэлмэринүүд үшөөл дутуу механизацилагданхай. Нүүрһэнэй олон шахтанууд болон нэмэл уурхайнуудтахи горно техникэ дутуу ашаглагдана.

Табадахи табанжэл соо нүүрһэнэй шахтанууд ба нэмэл уурхайнуудые ашаглалгада оруулга, дүрбэдэхи табанжэлэйхитэй сасуулхада, 30 тухай процент үргэдхэгдэхэ гэжэ хараалагдаһан аад, 8 процент үргэдхэгдэһэн байна.

Торф абалга 1955 ондо 50 миллион тонно хүрэтэрөө ехэ болоо гэхэ гү, али 1950 онойхитой сасуулхада, табанжэлэй түсэбэй ёһоор 27 процент ехэ болохо аад, 42 процент ехэ болоһон байна. Фрезернэ түрүү аргаар торф абалга табанжэлэй турша соо 3-һаа үлүү дахин ургаа. Торфяной промышленность хүшэр ба ажал ехэтэй хүдэлмэринүүдые механизацилхын тулада түхеэрэлгэ олоор абаһан байна. Гэбэшье, торфяной промышленностьда зарим процессүүдые механизацилгын хэмжээн үшөөл бага байһаар.

Сланецүүдые абаха даалгабари дүүргэгдээ. 1955 ондо 10,8 миллион тонно гэхэ гү, али 1950 онойхидо орходоо 2,3 дахин үлүү ехэ сланецүүд абтаһан байна.

10. Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта техническэ дэбжэлтын үндэһэ һууринь бологшо **машина бүтээлгэ** табадахи табанжэлдэ эгээн түргэнөөр хүгжөө. Машина бүтээлгын ба металл болбосоруулгын продукци үйлэдбэрилгэ табанжэлэй турша соо 2 дахин ургаха гэжэ түсэбөөр хараалагдаһанай орондо 2,2 дахин ургаһан байна. Промышленность, барилга, хүдөө ажахы болон транспортда хэрэгтэй бүтээсэ ехэтэй машинанууд, түхеэрэлгэнүүд болон нарин приборнууд нилээд олоор зохёогдоһон, үйлэдбэрилэгдэдэг болоһон байна. Металл отолдог тон нарин станогуудые, автомобильнуудые, тракторнуудые, приборнуудые үйлэдбэрилгэ үргэдхэхэ даалгабари үлүүлэн дүүргэгдээ. Далайн флодто зорюулан ашаанай суднанууд болон танкернуудые үйлэдбэрилгэ ехэдхэхэ даалгабари дүүргэгдээ. Энергетическэ түхеэрэлгэ үйлэдбэрилгэ нилээд ургаһан байна. 1955 ондо, 1950 онойхитой сасуулхада, паровой котёлнуудые үйлэдбэрилгэ 2,6 дахин, паровой турбинанууды —70 процент, гидравлическа турбинануудые—4,7 дахин, тэрэ тоодо томонуудые—9 дахин, турбинануудта хэрэглэгдэдэг генераторнуудые үйлэдбэрилгэ—4,8 дахин, томо электромашинанууды—2,6 дахин, 100 киловаттһаа дээшэ хүсэтэй генераторнуудые—2,9 дахин, силовой трансформаторнуудые — 1,9 дахин ехэ болоһон байна.

Металлургическа түхеэрэлгэ үйлэдбэрилгэ 55 процент, тэрэ тоодо прокатна түхеэрэлгэ — 64 процент ехэ болоо; химическэ түхеэрэлгэ үйлэдбэрилгэ—2,6 дахин, саарһанай ба целлюлозно промышленностьда хэрэглэгдэдэг түхеэрэлгэ үйлэдбэрилгэ—2,4 дахин ехэ болоо.

Металл отолдог томо станогуудые гаргалга табанжэлэй турша соо 2,3 дахин, тон нарин станогуудые—2,1 дахин, кузнечно-даралтын хүндэ машинанууды — 5,6 дахин, приборнуудые—3 дахин ехэ болоо.

Хүдөө ажахын машинанууд болон зэбсэгүүдые үйлэдбэрилгын хэмжээн нилээд ехээр дээшэлээ: тракторнуудые үйлэдбэрилгэ 50 процент, тэрэ тоодо дизельнэ—82 процент, хүдөө ажахын машинануудые үйлэдбэрилгэ—2 дахин дээшэлээ. 1955 ондо 163 мянган трактор бүтээгдээ.

1955 ондо 445 мянган автомобильнууд гэхэ гү, 1950 онойхидо орходоо 23 процент үлүү олон гаргагдаһан байна.

Далайн флодто зорюулан ашаанай суднанууд болон танкернуудые гаргалга табанжэлэй турша соо 2,9 дахин, гол мүрэнэй пассажирска суднанууды — 87 процент, загаһа барилгын флодто хэрэглэгдэхэ суднанууды — 2,6 дахин ехэ болоо.

Урдань СССР-тэ үйлэдбэрилэгдэдэггүй байһан хэдэ хэдэн шэнэ, бүтээсэ ехэтэй станогууд, машинанууд болон агрегадууд 1951—1955 онуудта зохёогдоһон ба үйлэдбэрилэн гаргагдаһан байна. Металлургическа промышленностьда зорюулагдаһан шэнэ түхэлэй блумингнууд, слябингнууд, нимгэн лист гаргадаг, нимгэнтэй зузаантай листнүүд ба профильнуудые гаргадаг, алюминиевэ холисонуудаар нимгэн лентнүүд болон листнүүдые, нимгэн трубануудые хүйтэн аргаар хэдэг прокатна станогууд зохёогдоһон ба үйлэдбэрилэгдэһэн байна. Куйбышевска гидроэлектростанцида хэрэглэгдэхэ томо турбинанууд болон генераторнуудые, хэмгүй ехэ хүсэтэй параметрнүүдтэй паровой турбинануудые, Куйбышев Москва хоёрой хоорондохи электродамжуулгын линидэ хэрэглэгдэхэ үндэр вольтно электроаппаратура үйлэдбэрилэгдэдэг болоо. Бүри һайжаруулагдаһан, бүри нарин хиналта-хэмжэлгын шэнэ приборнууд олоор үйлэдбэрилэгдэдэг болоо.

14 кубическа метрын удхуууртай өөрөө ябадаг хүсэтэ экскаваторнууд-драглайнуудай, 4 кубическа метрын удхуууртай экскаваторнууд-драглайнуудай, 15 кубическа метрын удхуууртай гусеничнэ экскаваторнуудай, 5 мянган метр хүрэтэр гүнзэгыгөөр үрэмдэхэ үрэмдэлгын түхеэрэлгэнүүдэй конструкцинууд зохёогдоһон ба үйлэдбэрилэгдэдэг болоһон байна.

Бетонно заводуудта хэрэглэгдэдэг түхеэрэлгэнүүд, түмэр-бетонно конструкцинууд болон юумэнүүдые бэлэдхэдэг заводуудта хэрэглэгдэдэг технологическа түхеэрэлгэнүүд олоор үйлэдбэрилэгдэдэг болоо.

Гэбэшье, машина бүтээлгэ арадай ажахын зарим һалбаринуудые мүнөөнэй түхеэрэлгээр гүйсэд хангажа үшөөл шаданагүй. Кузнечно-даралтын машинанууды, шудхалгын, прокатна болон химическэ түхеэрэлгэнүүдые, металл отолдог элдэб шэнэ станогуудые, илангаяа тусхай ба агрегатна станогууд, автоматическа лининүүд болон хэдэн зүйлэй электротүхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилгын хэмжээн үшөөл бага байна. Хүдөө ажахын машина бүтээлгэ хадаа хүдөө ажахын хүдэлмэринүүдые комплексноор механизацилха, илангаяа орооһо тарияанай культурануудые амяарлан хуряаха,

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

1951—1955 онуудта СССР-ые хүгжөөхэ табадахи табанжэлэй түсэб дүүргэлгын дүнгүүд тухай

Арадай ажахые холын хараатайгаар түсэблэхэ талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй Комиссиин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Центральна Статистическэ Управлениин мэдээсэл

(Үргэлжэлэл)

хүбэн, кукуруза, лён, хартаабха, овощь хуряаха, мүн тэрэшэлэн малажалай фермэнүүдтэхи хүдэлмэриие механизацилха нарин hайн машинануудые байгуулаагүй. Хүрьhэ элдүүрилдэг навеснэ ба хүдөө ажахын культурануудые тарижа ургуулхада хэрэглэгдэдэг бусад зэбсэгүүд үсөөнөөр үйлэдбэрилэгдэнэ. Шэнэ, hайн машинанууд, түхеэрэлгэнүүд болон приборнуудай конструкцинуудые зохёолго ба үйлэдбэрилгэ удаанаар бэелүүлэгдэнэ. Технологическа шэнэ процессүүд, үйлэдбэриин түрүү аргануyд hулаар нэбтэрүүлэгдэнэ.

Машина бүтээлгэдэхи предприятинуудые мэргэжүүлхэ ба хамжан үйлэдбэрилдэг болгохо хэрэгтэ бага анхарал хандуулагдаhан байна.

11. **Химическэ** промышленностиин тон шухала зүйлэй продукци табадахи табанжэлдэ нилээд ехээр бүтээн гаргагдаа. 1950 онойхитой сасуулбал 1955 ондо минеральна үтэгжүүлгэ 75 процент ехээр гаргагдажа, 9,6 миллион тонно болоhон, каустическа содо 73 процент ехээр хэгдэжэ, 563 мянган тонно болоhон, кальцинированнэ содо 92 процент ехээр хэгдэжэ, 1437 мянган тонно болоhон, синтетическэ каучук 68 процент ехээр хэгдэhэн байна. Хүдөө ажахын ургамалнуудай дайсад ба үбшэнүүдтэй тэмсэхэдэ хэрэглэгдэдэг органическа хоронууд нилээд ехээр үйлэдбэрилэгдөө. Пластмасс, тэрэнэй тоодо үнгэтэ металлнуудай орондо хэрэглэгдэдэг зүйлнүүд бүри ехээр үйлэдбэрилэгдөө. Синтетическэ будагууд, искусственна торго хэхэ зүйлнүүд бусад химическэ шухаг зүйлэй түүхэй эд ба материалнууд мүн тэрэшэлэн ехээр гаргагдаhан байна. Нефтяной промышленностьhаа гарадаг газуудhаа синтетическэ этиловэ спирт нэрэлгэ, мүн тэрэшэлэн искусственна торго хэхэ ацетилцеллюлозуудые промышленна аргаар үйлэдбэрилгэ эмхидхэгдээ. Гранулированно суперфосфат 5,3 дахин ехээр үйлэдбэрилэгдөө.

Табадахи табанжэл соо аммиак, сернэ кислота, кальцинированнэ ба каустическа содо, мүн бусад продуктнуудые үйлэдбэрилхэ талаар химическэ промышленностиин хүсэниинь түрүүшын табанжэлэйхитэй сасуулбал ехэ болоо.

Химическэ продуктнуудай нилээд ехээр үйлэдбэрилэгдэдэг болобошье, тэдэниие арадай ажахын хэрэглэдэг эрилтэ, илангаяа минеральна үтэгжүүлгэ, пластмасс хэрэглэдэг эрилтэ тоогойншье, ассортиментыншье талаар хүсэд хангагданагүй. Каустическа содо, минеральна үтэгжүүлгэ, синтетическэ каучук бүри ехээр үйлэдбэрилхэ талаар, табадахи табанжэлэй тогтоогдоhон даалгабаринууд хүсэд дүүргэгдээгүй.

Нефтяной ба байгаалиин газууд химическэ промышленностьда тон багаар хэрэглэгдэнэ. Тиимэhээ промышленна эрилтэнүүдтэ, нэн түрүүн синтетическэ каучук, спирт, хайлуулагшадые, лагуудые хэхэдэ эдеэ хоолой нилээд ехэ зүйлнүүд гаргашалагдана.

12. **Ой модоной** промышленность табадахи табанжэлдэ саашадаа хүгжөө. Гэбэшье, ой модоной промышленность арадай ажахын эрилтэнүүдhээ гээгдэhээр байна. Хэрэгсэлэй модо 56 процент тухай ехээр шэрэхэ гэжэ табанжэлэй түсэбөөр хараалагдаhан байгаа. Бодото дээрээ 1955 ондо хэрэгсэлэй модо (колхозуудай шэрэhые тоолонгүйгөөр) 197 миллион кубическа метр гэхэ гү, али 1950 онойхиhоо 28 процент ехээр шэрэгдэhэн байна.

Ой модоор баян районуудта, илангаяа Хойто зүгэй, Уралай, Баруун Сибириин, Карело-Финскэ ССР-эй районуудта модо бэлэдхэдэг болохо, мүн тэрэшэлэн эдэ районуудта модо хюреөдэдэг заводуудай хүсые ехэ болгохо гэжэ табанжэлэй түсэбөөр хараалагдаhан аад, энэнь хүсэд hайнаар бэелүүлэгдээгүй.

Модо бэлэдхэлгэ нилээд ехээр механизацилагдаа. Модо бэлэдхэлэй гол хүдэлмэринүүдые 1955 ондо СССР-эй Ой модоной промышленностиин министерство иимэ хэмжээтэйгээр механизацилаа: модо отлололго—86 процент, модо таллуулга—74 процент, дээдэ складуудта модо ашаалга — 61 процент, модо шэрэлгэ—79 процент механизацилагдаа. Гэхэтэй хамта хүдэлмэриие комплексноор механизацилга тон дутамагаар бэелүүлэгдэhэн байха юм. Модо бэлэдхэлдэ механизмууд хангалтагүйгөөр хэрэглэгдээ.

Саарhа хэлгээр табадахи табанжэлэй түсэб 1954 ондо дүүргэгдээ hэн. 1950 онойхитой сасуулбал 1955 ондо түсэбэй ёhoop 46 процентээр ехэ саарhа хэгдэхэ байhан аад, 56 процентээр ехэ саарhан хэгдээ.

Фанерэ, модоной-химическэ зүйлнүүд, гидролизно ба сульфитна спирт нилээд ехээр гаргагдадаг болоо. 1950 онойхитой сасуулбал 1955 ондо мебель 2,5 дахин ехээр бүтээгдээ. Зүгөөр мебель хэхэ даалгабари хүсэд дүүргэгдээгүй.

13. **Барилгын** гол шухала **материалнуудые** хоёр дахинhаа доошо бэшэ ехээр бүтээхэ тушаа табадахи табанжэлэй түсэбөөр хараалагдаhан даалгабаринууд дүүргэгдээ. Табанжэл соо цемент 2,2 дахин, шифер 2,7 дахин, мүлигдэмэл шэл 5,7 дахин, хирпиисэ 2,1 дахин ехээр хэгдээ. 1955 ондо 22 үлүүтэй миллион тонно цемент, 1,5 миллиард тэбхэр шифер, 100 миллион шахуу дүрбэлжэн метр сонхын шэл, 20 миллиард гаран хирпиисэ хэгдээ.

Хушалта, гоёолто хэдэг барилгын материалнууд, мүн тэрэшэлэн шабараар, гипсээр, түмэр-бетоноор заводуудта бэлдэhэн нилээд ехэ конструкцинууд ба детальнууд бүтээгдээ. 1955 ондо 5 миллион кубическа метр түмэр-бетонно хабсаргагдамал конструкцинууд болон детальнууд хэгдээ. Барилгын материалнуудай ассортиментнь нилээд ехэ болоо, шанарынь hайжараа. Шэнэ янзын цемент, түмэр-бетоноор хэгдэдэг элдэб конструкцинууд, детальнууд, мүн бусад зүйлнүүд ехээр үйлэдбэрилэгдөө. Зүгөөр, промышленна аргаар барилгын конструкцинуудые, гоёолто хэхэ барилгын материалнуудые шабараар, гипсээр, бетоноор, түмэр-бетоноор хэгдэхэ детальнуудые бүтээхэ ябадал барилгын эрилтэнүүдhээ үшөөл гээгдэнэ.

14. **Хүнгэн** ба **эдеэ хоолой** промышленностиин продукци үйлэдбэрилгые ехэ болгохо тушаа табадахи табанжэлээр хараалагдаhан даалгабаринууд юрэнхыдөө 70 процентээр дүүргэгдээ.

Хүнгэн промышленностиин гол шухала зүйлнүүдые бүтээлгэ иимээр ехэ болоо: 1955 ондо хлопчатобумажна бүд—5,9 миллиард метр хүрэтэр, гү, али 1950 онойхиhоо 51 процентээр, ноohон бүд—251 миллион метр гү, али 62 процентээр, торгон бүд—526 миллион метр гү, али 4 дахин, гутал—299 миллион паар гү, али 32 процентээр ехэ болоо. Ноohон бүд гаргаха талаар табанжэлэй түсэб болзорhоо урид 1954 ондо дүүргэгдээ. Хлопчатобумажна бүд ба гутал гаргаха талаар табанжэлэй түсэбэй даалгабаринууд хүсэд дүүргэгдээгүй.

Хүн зоной дунда ехээр хэрэглэдэг, hайжаруулагдаhан ассортиментын промышленна хэдэ хэдэн эд товарнууд нилээд ехээр үйлэдбэрилэгдэдэг болоо. Хлопчатобумажна эльбээргэтэй бүд 6 үлүүтэй дахин ехээр, хэмэл торгон бүд 3,9 дахин ехээр, хээтүүлэн нэхэhэн бүд 3,2 дахин ехээр нэхэгдээ. Костюм оёхо hайн шанартай камвольно ноohон бүд 2,7 дахин ехээр, пальто оёхо hайн шанартай сэмбэ 3,2 дахин ехээр нэхэгдээ.

«Капрон» торгоор, ноohоор ба ноohотой холимог утаhаар хэhэн оймhо, хэмэл торгоор оёhон дотор хубсаhанай бүд, модельнэ гутал нилээд олоор хэгдэдэг болоо.

Хүнгэн промышленностиин зүйлнүүдэй шанар бага зэргэ hайжараа, гэбэшье, хэдэ хэдэн предприятинууд хангалтагүй шанартай продукци гаргаhаар байна.

Хлопчатобумажна, улhан ноohон бүд нэхэдэг промышленностьда ехэ утаhа гаргадаг прибортой бүтээсэ ехэтэ ээрэлгын машинанууд нэбтэрүүлэгдээ. Трикотажна промышленностьда автоматизациин хэмжээн ехэ болоо, юумэ оёлго нилээд ехээр механизацилагдаа. Зүгөөр, бүд нэхэдэг ба хүнгэн промышленностиин предприятинууд шэнэ техникээр хүсэд хангагдаагүй.

Табанжэл соо хүнгэн промышленностиин олон предприятинууд ашаглалгада оруулагдаа. Камышино, Херсон городуудта хлопчатобумажна угаа томо комбинадууд, Барнаулда хоёрдохи комбинат, Минскдэ камвольно комбинат продукци гаргажа эхилээ. Хэмэл утаhа ээрэхэ предприятинууд, мүн хүнгэн промышленностиин бусад предприятинууд ашаглалгада оруулагдаа. Энээнтэй хамта, хлопчатобумажна бүд, хэмэл утаhа, гутал гаргаха хүсэнүүдые ехэ болгохо даалгабаринууд хүсэд дүүргэгдээгүй.

Эдеэ хоолой промышленностиин гол шухала продуктнуудые абалга табанжэл соо иимээр ехэ болоо: элhэн сахар 36 процент, СССР-эй Мяханай ба hүнэй продуктнуудай промышленностиин министерствын предприятинуудта мяха — 69 процент, малай тоhо—40 процент, ургамалай тоhо—43 процент, консервэ—2,1 дахин ехээр абтаа, загаhан—56 процент ехээр баригдаа. 1955 ондо 3,4 миллион тонно, элhэн сахар, СССР-эй Мяханай ба hүнэй продуктнуудай промышленностиин министерствын предприятинуудта 2,3 миллион тонно мяхан, 13,5 миллион тонно малай тоhо ба hүнэй бусад продуктнууд (hүн дээрэ абажа бодобол) абтаа, мүн 1,1 миллион тонно ургамалай тоhо (колхозуудай үйлэдбэрилгые оруулангүйгөөр) абтаа, 2,7 миллион тонно загаhа (колхозуудай барихые тоолонгүйгөөр) баригдаа.

Эдеэ хоолой продукциин ассортиментнь ехэ болоо, шанарнь hайжараа. Штүгаар худалдагдадаг эдеэ хоолой зүйлнүүд, мүн тэрэшэлэн багсалагдаад худалдагдадаг эд товарнууд нилээд ехээр гаргагдадаг болоо. Зүгөөр эдеэ хоолой промышленностиин (сахарай, мяханай, тоhоной) хэдэ хэдэн **hалбаринууд продукци** бүтээлгээр өөhэдтөө үгтэhэн даалгабаринуудые хүсэд дүүргээгүй.

1951—1955 онуудта эдеэ хоолой ехэ олон предприятинууд байгуулагдаа. Элhэн сахар, хэблэмэл сахар хэдэг заводуудай, ондоо юумэнhээ тоhо гаргадаг заводуудай, консервын заводуудай, холисогүй hүөөр эдеэ хэдэг заводуудай хүсэниинь ехэ болоо.

15. **Нютагай промышленностиин ба олзоборилгын кооперациин** предприятинууд промышленна продукци үйлэдбэрилгэ ехэдхэхэ талаар табадахи табанжэлэй түсэбэй даалгабариие 1954 ондо үлүүлэн дүүргээ hэн.

1955 ондо нютагай промышленностиин ба олзоборилгын кооперациин предприятинууд 1950 онойхитой сасуулбал түсэбэй ёhoop 60 процентээр ехэ продукци гаргаха байhан аад, хоёр дахин ехэ продукци гаргаа. Зүгөөр, нютагай промышленностиин, олзоборилгын кооперациин предприятинуудай бүтээдэг үргэн хэрэглэмжын зүйлнүүдэй шанар ба ассортиментнь хүн зоной эрилтэнүүдhээ нилээд гээгдэнэ, болбосоруулгын шэнэ арга метод үйлэдбэридэ хүсэд hайнаар нэбтэрүүлэгдэнэгүй, хэгдэдэг зүйлнүүдые гоёохо хэрэгтэ бага анхарал табигдана.

Хүн зониие ажаhуудалайнь талаар хангаха мастерскойнууд тон үсөөн баригдана. Нютагай промышленность, олзоборилгын коопераци болбол нютагай түүхэй эд, промышленна предприятинуудай гаргаhан үлэгдэлнүүдые багаар хэрэглэнэ.

16. **Культурно-ажаhуудалда, ажахыда хэрэглэгдэдэг эд товарнуудые** бүтээлгэ табадахи табанжэлдэ түргэнөөр хүгжөө. 1950 онойхитой сасуулбал 1955 ондо часы 2,6 дахин олоор, хамта 19,7 миллион, велосипед—4,4 дахин олоор, хамта 2,9 миллион, мотоцикл—2 дахин олоор, хамта 244 мянган, радиоприёмник, телевизор—3,7 дахин олоор, хамта 4 миллион, оёдолой машина—3,2 дахин олоор, хамта 1,6 миллион бүтээгдээ.

Ажаhуудалай холодильнигуудые, хубсаhа угаадаг машинанууд, пылесосууд, телевизорнүүд болон үргэн хэрэглэмжын бусад зүйлнүүдые табадахи табанжэлдэ хүндэ промышленностиин предприятинууд тон олоор гаргаа. Гэхэтэй хамта, дурсагдаhан эд товарнуудые хэрэглэдэг хүн зоной эрилтэ хүсэд hайнаар хангагдаагүй байха юм.

17. Табадахи табанжэлдэ **барилгын индустри** саашаа хүгжөө. Подряд абадаг барилгын ба хабсаргалгын организацинууд мүнөөнэй машина, механизмуудаар хангагданхай. Москвада, Ленинград, Киевтэ барилгын томодхогдоhон хүсэтэ организацинууд байгуулагдаа. Барилгашадай кадрнууд мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдөөр, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдөөр олон болоо. Барилгада индустриальна арга метод нилээд ехээр хэрэглэгдэдэг болонхой. Түмэр-бетонно хабсаргагдамал конструкцинууд болон детальнуудые хэдэг нилээд олон предприятинууд байгуулагдаа. Барилгын машинанууд болон механизмуудай парк түсэбөөр хараалагдаhанда орходоо нилээд ехэ болоо, барилгын хүдэлмэри нилээд ехээр механизацилагдаа.

Гэхэтэй хамта, барилгада үшөөл ехэ дутагдалнууд бии. Олохон министерствонүүд болон барилгын организацинууд капитальна барилга хэхэ гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэнэгүй, шэнэ предприятинуудые, байрын гэрнүүдые, культурна ажаhуудалай эмхи зургаануудые ашаглалгада оруулха тогтоогдоhон болзор эбдэнэ. Гэр, барилганууд үшөөл удаан баригдана. Ашаа ашаха, буулгаха хүдэлмэри илангаяа багаар механизацилагдаhан байна. Барилгын томо томо машина, механизмуудай парк олохон барилганууд дээрэ үшөөл муугаар ашаглагдадаг байгаа.

Хабсаргагдаhан конструкцинууд болон детальнууд, илангаяа хабсаргагдаhан түмэр-бетонно конструкцинууд барилгада тон багаар хэрэглэгдээ. Типовой проектнүүдые зохёолгодо хүсэд анхарал табигдаагүй. Проект зохёолгодо үлүү ехэ гаргашанууд хэгдэжэ, гүрэнэй мүнгэ зөөри үрихэ ябадалда хүргөө.

Барилга хэхэ индустриальна арга методые үргэнөөр хэрэглэжэ шадахагүй, барилгын жэжэхэн организацинууд үшөөл олон бии.

18. Табадахи табанжэлэй үедэ хэгдэhэн **геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэри** ашагта малтамалнуудай запасые нилээд ехэ болгохо ябадал хангаа. Табанжэлэй эхин үеын запаста орходоо түмэрэй баян рудагай шэнжэгдэн олдоhон запасууд 91 процентээр, зэдэй—31 процентээр, туулганай—98 процентээр, боксидай—221 процентээр, никелиин—94 процентээр, оловын—133 процентээр, молибденэй—69 процентээр, мүнгэнэй уhанай—154 процентээр, нефтиин—140 процентээр, байгаалиин газай—222 процентээр, фосфоридай запасууд—33 процентээр ехэ болоо, мүн тэрэшэлэн ашаглалгада оруулагдахаар бэлэн болгогдоhон нүүрhэнэй уурхайнуудай хүсэн 58 процентээр ехэ болоо.

Кустанайска областьдо хара металлурги хүгжөөхэ рудагай шэнэ ехэ уурхай, энергетическэ нүүрhэнэй угаа ехэ баялиг, боксидай ехэ нөөсэ шэнжэгдэн олдоо. Зүүн Сибириин Ангаро-Илимскэ райондо олдоhон түмэрэй рудагай уурхай промышленна аргаар ашаглагдахаар бэлэдхэгдээд байна. Татарска АССР-эй шэнэ уурхайнуудта, мүн Поволжиин бусад районуудта, тэрэшэлэн Башкирска АССР-тэ нефтиин ехэ нөөсэ олдоо. Украинада, Ставропольско хизаарта байгаалиин газай нилээд ехэ нөөсэ олдоод шэнжэлэгдэhэн байна.

II. Хүдөө ажахын талаар

1. Табадахи табанжэлэй туршада хүдөө ажахын үйлэдбэрилгэ саашадаа хүгжөөгдэhэн байна. КПСС-эй ЦК-гэй сентябрьска (1953 он), февральско-мартовска (1954 он) болон январска (1955 он) Пленумүүдэй тогтоолнуудтай зохилдуулжа, хараалагдаhан ехэ хэмжээ ябуулганууд хүдөө ажахые нилээд урагшань дабшааха арга боломжо олгоhон байха юм. Зүгөөр хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн табанжэлэй түсэбэй даалгабаринуудhаа бага байгаа.

2. Табанжэлэй турша соо гол түлэб шэниисэ ба кукуруза тарилгые үргэдхэhэнэй ашаар хүдөө ажахын бүхы культурануудай тарилгын талмай 39,5 миллион гектараар, тэрэ тоодо ороohото культурануудай тарилгын талмай—23,5 миллион гектараар ехэ болоhон байна. Ороohото культурануудай ургасань дээшэлээ. 1946—1950 онуудтай сасуулбал 1951—1955 онуудта жэл соо дунда зэргээр абтаhан тараае бодото дээрэнь (амбаарта оруулагдаhан тараае) абаад үзэхэдэ, гектар бүридэ 18 процент нэмэhэн байха юм. 1955 ондо тараанай валовой суглуулбари 1950 оной хэмжээнhээ 29 процент, тэрэ тоодо шэниисэ—1,5 дахин, кукуруза—2 дахин ехэ болоhон байна. Ороohото культурануудые үйлэдбэрилгын ехэхэн дутуунуудынь юуб гэхэдэ, тэрэнэй ургаса үшөө бага байhаар, хуряалгын үедэ тараан ехээр гээгдэнэ. Шэнэ, боро газарнуудые элдүүрилэн ашаглалга, кукурузын тарилгые үргэдхэлгэ хадаа ороohо тараанай ажахые хүгжөөхэ шухала хэмжээнүүд болоhон байха юм. Шэнэ, боро газарнуудые элдүүрилдэг районуудта 1954—1955 онуудта 30 миллион гектар, тиихэдэ бүхы орон дотор 33 миллион гектар шэнэ ба боро газар хахалагдаhан байна. 1955 ондо колхозууд болон совхозууд шэнэ, боро газарта хүдөө ажахын бүхы культурануудые 20,5 миллион гектарта, тэрэ тоодо 18,5 миллион гектарта ороohото культуранудые тариhан байгаа.

1950 онтой сасуулхада 1955 ондо техническэ культурануудай валовой суглуулбари иимээр ехэ болоо гэбэл: хүбэн-сырец—9 процент, сахарна свёкло—47 процент, наран сэсэг—2-hоо үлүү дахин, лён-волокно—49 процент. Табанжэлэй турша соо техническэ культурануудай ургаса нилээд ехэ болоhон байна. Дүрбэдэхи табанжэлтэй сасуулхада хүбэн-сырецэй жэлэй дунда зэргын ургаса гектар бүридэ 19 процент, сахарна свёклын—34 процент нэмэhэн байха юм. 1950 онтой сасуулхада 1955 ондо лён-волокногой ургаса гектар бүридэ дунда зэргээр 2 дахин, наран сэсэгэй—76 процент нэмээ.

Табанжэлэй турша соо хартаабхын тарилгын талмай 7 процент, овощиин—15 процент ехэ болоhон байна. Ехэнхидээ сагай уларилай муу байhан дээрэhээ боложо, хартаабхын валовой суглуулбари 1950 онтой сасуулхада 1955 ондо 20 процент бага болоhон байба. Тиихэдэ табанжэлэй турша соо овощиин валовой суглуулбари 42 процент ехэ болоо.

Москвагай, Ленинградай болон Уралай, Донбассай, Кузбассай городуудай болон бусад промышленна центрнүүд, томо городуудай город шадарай зононуудта табанжэлэй турша соо хартаабхын тарилгын талмай—14 процент, овощиин—23 процент үргэдхэгдэhэн байна.

Табадахи табанжэлэй туршада агротехникын түрүү аргануyд нилээд дэлгэрүүлэгдээ. 1951—1955 онуудта ороohото культурануудай сортовой тарилга колхозуудта—11,3 миллион гектараар, совхозуудта — 4,3 миллион гектараар ехэ болоhон байба. Хэдэн шэнэ, ургаса ехээр үгэдэг сортовой ороohото культуранууд таригдадаг болоо. Гэбэшье, сортовой тарилгын удельнэ хэмжээн ороohото культурануудай бүхы тарилгын талмай соо бага байhаар.

3. Табанжэлэй турша соо малажалай гол продуктнуудые үйлэдбэрилгэ иимээр ехэ болоо гэбэл: мяхан—30 процент, тэрэ **тоодо гахайн мяхан—66 процент, hү үйлэдбэрилгэ—19 процент, үндэгэ—54 процент,** ноohо—42 процент. Гэхэтэй хамта, колхозуудай ниитын ажахыда мяха, hү абалга 2 дахин шахуу, үндэгэ—60 процент, ноohо — 43 процент ехэ болоhон байна. Колхозуудта үнеэн бүриhөө hү hаалга дунда зэргээр 23 процент, хонин бүриhөө ноohо хайшалалга дунда зэргээр 9 процент ехэ болоо. Зүгөөр, колхозуудта малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ тушаа табанжэлээр хараалагдаhан хэмжээндэ хүртөөгүй.

Колхозууд, совхозууд, гүрэнэй ажахынуудай бүхы түрэлэй ашаг шэмэтэй малай, мүн колхознигууд, хүдэлмэришэд, албахаагшадай өөhэдынь малай тоо олошорhон байна. Тоо бэшэлгын мэдээнүүдэй ёhoop 1955 ондо эбэртэ бодо малай тоо орон дотор 67,1 миллион толгой байhан ба 1950 оной эсэстэ бии байгаа малай тоотой сасуулхада 17 процент олон болоhон, тэрэ тоодо үнеэд 29,2 миллион толгой байhан ба 20 процент олошорhон байна; 1950 оной эсэстэй сасуулхада гахайн тоо толгой 1955 ондо 52,2 миллион болоhон ба 2,1 дахин олошорhон; хонидой тоо толгой 125 миллион болоhон ба 51 процент олошорhон байба.

Совхозууд ба колхозуудта малай үүлтэр hайжаруулагдаа.

Hүүлэй жэлнүүдтэ, илангаяа 1955 ондо малажалай тэжээлэй база үргэдхэгдөө. Силостэ оруулагдаха кукурузын болон хүдөө ажахын бусад культурануудай тарилга, тэрэшэлэн ногоон тэжээл, зунай үедэ мал адуулха газарта ногоо тарилга нилээд үргэдхэгдэhэн байна. Колхозуудта малые адуулга hайжаруулагдаhан, мал байлгажа эдээлүүлхэ тэжээл бэлэдхэлгэ ехэ болоhон байха юм.

4. Газартаряалангай ба малажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгын ургалта хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэлгые ба худалдан абалгые ехэ болгохо арга олгоо. 1950 онойхитой сасуулбал 1955 ондо гүрэндэ таряа тушаалга ба худалдалга 14 процентээр, хүбэн-сырец — 9 процентээр, наран сэсэг—2 үлүүтэй дахин, сахарна свёкло—54 процентээр, овощь—90 процентээр, мал—74 процентээр, hүн—59 процентээр, үндэгэн—51 процентээр, ноohон—70 процентээр ехэ болоо.

Үнгэрhэн табанжэлэй жэл бүхэнэйхидэ орходоо ехэ тараан, наран сэсэг, сахарна свёкло, овощь, hүн, үндэгэ ба ноohон 1955 ондо бэлэдхэгдэhэн ба худалдан абтаhан байна.

Газартаряалангай ба малажалай товарна продукци ехэ болоо. Хүдөө ажахын товарна продукциин ургалтаhаа, мүн 1953 оной хоёрдохи хахадhаа эхилэн хүдөө ажахын продуктнуудта гүрэнэй бэлэдхэлэй ба худалдан абалгын сэнгүүдые дээшэлүүлгэhээ уламжалан колхозууд болон колхознигуудай олзо доход горьтойгоор дээшэлээ. Колхозууд ба колхознигууд 1955 ондо гүрэндэ тушааhан ба худалдаhан продукциингаа түлөө 1950 онойхидо орходоо 31 миллиард түхэриг ехээр, 1952 онойхидо орходоо 29 миллиард түхэриг ехээр абаhан байна.

5. Хүдөө ажахые механизацилга ба электрификацилга горьтойгоор дээшэлээ. 15 хүсэтэйдэ оруулхада 824 мянган трактор, 410 мянган ашаанай автомобиль, 217 мянган тараанай комбайн, комбайнуудай 98 мянган подборщигууд, свёкло хуряадаг 16 мянган комбайн, кукуруза хуряадаг 7 мянган комбайн, силос хуряадаг 9 мянган комбайн, 488 мянган тракторна плуг, 573 мянган тракторна сеялкэ, 496 мянган тракторна культиватор, 292 мянган тракторна косилка, газарай хүрьhэ элдүүрилдэг, тарилга хэдэг ба хуряадаг бусад олон тоото машинанууд тэрэшэлэн малажалай фермэнүүдтэ хэрэгтэй машинанууд болон түхеэрэлгэнүүд табанжэлэй турша соо хүдөө ажахыда үгтөө. Нилээд олон тоото шэнэ тракторнуудай абтаhан дээрэhээ хүдөө ажахыдахи тракторна паркын хүсэн 1950 онойхитой сасуулбал 1955 оной эсэстэ 55 процентээр, тэрэ тоодо машинно-тракторна станцинуудта 50 процентээр, совхозуудта — 2 дахин ехэ болоhон байна. Тракторна паркын шанар hайжараа. Хүдөө ажахыдахи тараанай комбайнуудай тоо 1,6 дахин, ашаанай автомобильнуудай тоо 2 шахуу дахин олон болоо.

Машинно-тракторна станцинууд 1955 ондо 1950 онойхидо орходоо хүдөө ажахын хүдэлмэриие колхозуудта 2 дахин ехээр хэhэн байна. Пар ба намарай пар хахалха, мүн ороohото культурануудые, хлопчатник болон сахарна свёкло тариха хүдэлмэри 1955 ондо хүсэдөөр шахуу механизацилагдаа. Бүхы ороohото культурануудай 80 гаран процентнь комбайнаар хуряагдаа. Тиихэдэ, лён-долгунецые тариха ба хуряаха, кукуруза, сахарна свёкло б... хлопчатник хуряаха, хартаабха hу... гаха ба малтаха, үбhэ хур... ха ба силосовалха хүдэлмэри ү... дутамагаар механизацилагданхай.

Олохон МТС-үүдтэ тракторна машинна парк хангалтагүйгөөр а... лагдана. 1951—1955 онуудта тр... тор бүриин ба комбайн бүриин ... бүхэнэй бүтээсэ тон багаар дээш... hэн байна. Колхозуудтай батал... договорнуудай ёhoop абаhан уя... нуудаа машинно-тракторна оло... станцинууд дүүргэнэгүй.

Малажалай ажал ехэтэй хүдэ... ри механизацилгые үргэдхэхэ тал... hүүлэй жэлнүүдтэ колхозуудта ... рим хүдэлмэри хэгдэhэн байна. ... бэшье, колхозуудай малажалай ф... мэнүүдэй ажал ехэтэй хүдэлмэ... механизацилга үшөөл тон дута... байhаар.

Табадахи табанжэлэй үедэ кол... зуудые, машинно-тракторна ста... нуудые болон совхозуудые элек... фикацилха хүдэлмэри үргэлжэл... лэгдээ. Хүдөө ажахыда электроэ... ги хэрэглэлгэ тухайлхада 2,4 да... дээшэлээ. 1955 оной эсэстэ маши... тракторна станцинууд бултадаа ... хуу, совхозуудай 90 процентнь э... трификацилагдаhан байгаа. Тиих... колхозно үйлэдбэриие электриф... цилга дутамагаар бэелүүлэгдэж... колхозуудай оройдоол 25 процен... электрификацилагданхай.

6. Колхозууд болон совхозу... ниитын хүдөө ажахыда хүдэлмэ... дэг мэргэжэлтэдэй тоо табадахи ... банжэлдэ нилээд олон болоо. ... ондо хүдөө ажахыда 400 мянга... ран дээдэ гү, али тусхай дунда ... дэмтэй агрономууд, зоотехни... ветеринарна ба инженерно-техни... скэ хүдэлмэрилэгшэдэй ажалла... байгаа hаань, тэдэнэй 330 мянга... ран мэргэжэлтэдынь колхозуу... МТС-үүдтэ, совхозуудта болон ... хозуудта хүдэлмэрилдэг бай... Колхозуудай дээдэ гү, али ту... дунда эрдэмтэй түрүүлэгшэнэрэй... 1952—1955 онуудай турша соо 2 ... хуу дахин олон болоо.

Машинно-тракторна станци... саг үргэлжын хүдэлмэришэдтэй ... лоо. Зүгөөр эдэ кадрнууд жэлэй ... ша соо, илангаяа үбэлэй үедэ ... галтагүйгөөр хэрэглэгдэдэг байг...

7. Колхознигуудай ажалай эд... дээшэлээ. Колхозуудай ниитын ... хыда хүдэлмэрилдэг ажал хэжэ ... даха колхозник бүхэнэй ажалта ... дунда зэргээр ололгонь 1951—... онуудта 30 гаран процентээр дэ... лээ. Гэбэшье, зарим колхозу... ажал хэжэ шадаха нилээд олон ... хозн игууд ажалта үдэр олохо та... колхозуудай тогтооhон уялгата ... нимумые үшөөл дүүргэдэггүй бай...

Колхозуудай мүнгэн олзо до... 2,2 дахин ехэ болоо, хубаагдада... фондонь 1,7 дахин ургаа, колхо... гуудай ажалта үдэртэ мүнгэ б... бодолой юумэ хубаалга дээш... колхознигуудай ажалта үдэртэ ... тэ ба боро бодолой юумэ хуба... хамта дээрээ 1955 ондо 1950 он... жэшэбэл (сасуулагдамал сэнг... 1,8 үлүүтэй дахин ехэ болоо.

8. Табадахи табанжэлэй үедэ ... хозууд нилээд ехээр хүгжөөг... Hүүлшын хоёр жэлэй турша соо ... шэнэ совхоз, тэрэ тоодо шэнэ ... боро газар элдүүрилжэ байhан ... тагуудта — 425 тарианажалай ... хоз эмхидхэгдээ. 1954 ба 1955 ону... та совхозууд 13,6 миллион гек... шэнэ ба боро газар хахалаа. Сов... зуудай тарилгын бүхы талмай ... ондо 1950 онойхитой сасуулба... дахин, ороohото культуран... талмай — 2,4 дахин ехэ болоо. ... куруза тарилга үргэдхэгдөө.

1955 ондо ороной хэдэ хэдэн ... районуудта сагай уларилай муу ... башье, совхозууд 1950 онойхидо ... ходоо ороohо таряа—1,6 дахин, ... таабха—1,7 дахин, хүбэн-сырец... процентээр, овощь—2,7 дахин ех... гүрэндэ тушаагаа.

1955 ондо совхозууд 1950 оной... до орходоо мал ба hү хоёр да... ноohо — 1,9 дахин ехээр туша... Нэгэ үнеэнhээ дунда зэргээ... hаалга 1955 ондо 1950 онойхито... суулбал 7 процентээр, нэгэ хони... дунда зэргээр ноohо хайшалан аб... га — 26 процентээр ехэ болоо.

Техническэ зэбсэгжэлгынтэ... тойгоор дээшэлhэн ба хүдэлм... хүсэ хэрэглэлгын зарим зэргээр ... жарhан байбашье, совхозууд ха... хүдөө ажахын культурануудай ур... сые, малажалай ашаг шэмые ... хо зэргээр дээшэлүүлжэ, ажалай ... тээсые дээшэлүүлжэ, мүн газ... ряалангай болон малажалай прод... циин өөрынь үные химдаруу... үшөө шадаагүй.

9. **Уhанай ажахын барилгын** ... лаар ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Ко... зууд болон совхозуудай уhалуур... системэтэй газарай талмай таб... жэлэй турша соо 13 процентэ... газарай ашаглагдадаг талмай — ... процентээр ехэ болоо. Уhа нама... хатаажа тараанай газар болгогд... талмай 30 процентээр ехэ болоо.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюу...)

1951—1955 онуудта СССР-ые хүгжөөхэ табадахи табанжэлэй түсэб дүүргэлгын дүнгүүд тухай

Арадай ажахые холын хараатайгаар түсэблэхэ талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй Комиссиин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Центральна Статистическэ Управлениин мэдээсэл

(Үргэлжэлэл)

Табадахи табанжэлэй үедэ ...ууд болон совхозуудта түсэбэй ...2,5 миллион гектарта поли...алха модон һуулгагдаха бай...ад, 1,7 миллион гектарта һуул...а. Гүрэнэй зүгһөө түсэбэй ...2,5 миллион гектарта модон ...даха байһан аад, 2,9 миллион ...та таригдаа.

11. Худөө ажахын капитальна хүдэлмэридэ дүрбэдэхи табанжэлэйхитэй сасуулбал мүнгэ һомололго тухайлхада 2,1 дахин ехэ болгогдохоор табадахи табанжэлэй түсэбөөр хараалагдаһан байгаа. Бодото дээрэ худөө ажахын капитальна хүдэлмэридэ гүрэнэй зүгһөө мүнгэ һомололго 2,5 дахин ехэ болоо.

Транспортын, хэлхээ холбооной талаар

...шаа зөөлгые ехэ болгохо та... табадахи табанжэлдэ тогтоогдаалгабарине түмэр замай, да... автомобильна транспорт үлүүүргээ, тиихэдэ түмэр замай, ...бильна транспорт табанжэлэй ...е дүрбэн жэлдэ дүүргээ. Ашаа ...ые ехэ болгохо даалгабаря ...урэнэй, трубопроводно болон ...ай транспорт хүсэд дүүргэзгүй. ...идо түмэр замай транспортаар зөөлгэ 969 миллиард тонно...метр боложо, 1950 онойхитой ...бал 61 процентээр ехэ болоо. ...йн транспортаар ашаа зөөлгэ ...эл соо—74 процентээр, уһан ...р—47 процентээр, автомоби...—2,1 дахин, трубопроводно ...ортаар — 2,8 дахин, агаарай ...ортаар—85 процент ургаа.

...эр харгыгаар ашаа зөөлгын ...ойрые дунда зэргээр абажа ...о һаа, тэрээнние табадахи та...лдэ бата болгохо гэжэ хараа...һан аад, харин зургаан про...эр ехэ боложо, 1955 ондо 771 ...етр болоо.

...эр харгыгаар хүнүүдые зөөлгэ ...центээр ехэ болоо.

Табадахи табанжэлдэ 3,1 мян...илометр утатай шэнэ түмэр ...баригдажа, ашаглалгада оруу... Сталинскһаа Акмолинск хү... Урда-Сибирскэ замай уча...баригдажа дүүргэгдэбэ. Улан-Дзамын-Удэ хоёрые холбоһон түмэр харгы Монгол Арадай ...бликатай хамта баригдажа, ...кэ Союз, Хитадай Арадай ...блика болон Монгол Арадай ...блика гурбанай хоорондохи ...арилсаан һайжаруулагдаба.

...эр харгыгаар, илангаяа Урал, ...ь, Поволжье болон центрын ...уудтахи харгыгаар ябалгые ...олгохо талаар хүдэлмэри хэг...хээр ашаа зөөгдэдэг замтай ...уудта 4,7 мянган километр ...хоёрдохи харгы баригдажа, ...алгада оруулагдаа, 2,3 мянган ...тр түмэр харгы электрифи...лагдаа.

...блокировкитой түмэр харгын ...49 процентээр ехэ болоо, ав...той харгы—2,3 дахин ута бо... электрическэ централизацитай ...стрелкэнүүдэй тоо олошо...

...дахи табанжэлдэ түмэр хар...ябалгые ехэ болгохо даал...шэнэ түмэр харгы бариха, ...хи харгы бариха, түмэр...электрификацилха даалгаба...эд дутуугаар дүүргэгдээ. ...харгые электрификацил...б миил 58 процентээр дүүр... Зам харилсаанай минис...түмэр замай транспортые ...гэдэ һомологдоһон мүнгэн ...хүсэдөөр ашаглаагүй.

...дахи табанжэлэй үедэ түмэр ...дэрэхи замай ажахы һайжа...үрбэдэхи табанжэлэй үедэхи...оо 71 процент ехэ шэнэ ...уд түмэр замай транспортда ...байна. Хүндэ рельснүүдтэй ...харгы 25 мянга тухай кило...ута болоо.

...харгын подвижной состав ...окомотивууд, шэнэ түхэлэй ...уд болон бага вагонууд, тэрэ...ургэн гутадаг ашаа зөөдэг ...поезднууд нэмээгдэн үгтөө. ...ическаар холбогдодог ашаа...агонуудай тоо 1950 ондо 52 ...байһанаа 1955 ондо ...ент болотороо олошоруулаг...тормозтой вагонуудай тоо ...ентһээ 87 процент хүрэтэрөө ...огдоо.

...харгы дээрэ подвижной сос...аар ашаглагдадаг болоо. ...вагоной ашаа абаашаад, ...эрэтэр үнгэрдэг сагынь 1955 ...950 онойхиһоо 17 процентээр ...удхэдээ дунда зэргээр паро...алгань 14 процентээр ехэ бо...анай поездын дунда зэргээр ...аа 23 процентээр дээшэлээ. ...хамта, түмэр замай транс...техническэ зэбсэгжэлгэ гээг...йна. Промышленность элек...удые, тепловозуудые үсөөхэ...эдэг, түмэр харгы дээрэ ...ашаглаха хэрэгтэ ехэ ду...уд бии байгаа.

...адахи табанжэлдэ гол мүрэ...уудай ашаа буулгажа аба...тээжэ ябуулха шадабарние ...хын тула ехэ хүдэлмэри ...1955 ондо Гол мүрэнэй фло...нистерствын гол мүрэнүүдтэ...уудта 1950 онойхиһоо 2,3 ...ашаан буулгагдаһан ба ...уулагдаһан байна. Гол мү...гол портнууд бүтээсэ ехэ...низмуудтай болоо. Гол мү...одой министерствын портнуудтахи портальна крануудай тоо 2 дахин, уһан дээрэ тогтоогдоһон кранууд болон автопогрузчигуудай тоо 2,3 дахин олон болгогдоо.

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Волго-Донской суднаар ябаха канал, Дондохи Цимлянска гидроузел баригдажа дүүргэгдээ, тиигэжэ Волга, Дон мүрэнүүдээр суднануудай ходоро ябаха арга олдобо. Кама, Дон мүрэнүүдэй уһан гүнзэгы болгогдожо, судна ябаха арга ехэ болгогдобо.

Гол мүрэнэй флодто шэнэ буксирнууд, ашаанай ба пассажирска самоходно суднанууд, самоходнобэшэ баржанууд нэмээгдэжэ үгтөө. Дүрбэдэхи табанжэлдэ орходоо табадахи табанжэлдэ гол мүрэнэй флодто буксирна суднанууд — 32 процент, ашаанай ба пассажирска самоходно суднанууд — 23 процент, самоходнобэшэ баржанууд — 19 проценг олоор үгтэһэн байна. Ехэ ехэ уһа мүрэнүүдээр ябажа шадаха олон транспортна суднанууд баригдаа.

1955 ондо гол мүрэнэй буксирна флодоор, самоходнобэшэ флодоор ашаа шэрэлгэ 1950 онойхиһоо 12 процентээр ехэ болоо, буксирна флодоор нефть болон һала шэрэлгэ, нефтьтэй баржануудые шэрэлгэ нэгэ хэды бага болоо. Буксирна суднанууд, нефть ашаһан баржанууд үшөөл ехэ сагаа миин байна.

4. Табадахи табанжэлдэ худалдаа наймаанай далайн флодой ашаа шэрэхэ шадабари 34 процентээр дээшэлээ. Тиигэбэшье, далайн флот ашаа шэрэхэ бүхы хэрэглэмжые хүсэд ханганагүй.

Портнуудые шэнээр бариха, тэдэнэй ашаа буулгажа абаха ба тээжэ ябуулха шадабарние ехэ болгохын тула хүдэлмэри хэгдээ. Портнуудта ашаа буулгажа абалга, тээжэ ябуулга 1,8 дахин ехэ болоо. Далайн портнуудтахи ашаанай крануудай тоо 1,3 дахин, автопогрузчигуудай тоо 2,1 дахин олон болоо. Тиихэтэй хамта, Дальневосточно ба Хара далайн бассейнүүдтэхи худалдаа наймаанай далайн портнууд уудаанаар хүгжөөгжэ байна. Далайн портнуудай хүдэлмэрине эмхидхэхэ, ашаа буулгаха ба тээхэ хүдэлмэридэ механизмуудые ашаглаха хэрэгтэ үшөөл ехэ дутагдалнууд бии.

Табанжэл соо далайн флодоор ашаа шэрэлгэ 18 процентээр, нефть шэрэдэг флодой бүтээсэ 43 процентээр дээшэлээ. Ашаа шэрэдэг флодой ашагтүй миин байдаг сагынь нэгэ бага хоробошье, үшөөл ехэ байһан зандаа. Илангаяа Дальна Востогто жэшээнь, загаһанай промышленностиин предприятинуудай рейдовэ пунктнуудта, далайн суднанууд удаан саг соо миин зогсожо байна.

5. Табадахи табанжэлэй үедэ ниитын ашаглалгын автомобильна транспорт нилээд ехээр хүгжөөгдөө, тэрээгээр ашаа зөөлгэ 10 дахин ехэ болобо. 1950 ондо ороной автомобильна транспортна бүхы ашаанай 5 процентнь шэрэтдэһэн байгаа һаа, 1955 ондо 22 процентнь шэрэгдээ. Централизованно ёһоор ашаа зөөлгэ нилээд ехэ болоо. Ашаанай автомобильнуудай бүтээсэ 18 процентээр дээшэлээ.

Пассажирска автомобильна транспортаар хүн зониие зөөлгэ һайжараа. 1955 ондо автобусоор ябаһан пассажирнуудай тоо, 1950 онойхитой сасуулбал, 4,3 дахин олон болоһон байба. Автобусна харгы хоёр дахин ута болгогдоо.

Автомобильна ажахые томодхохо даалгабари дүүргэгдээгүй. Ашаанай автомобилиие хэрэглэхэ талаар ехэ дутагдалнууд бии байна. Автомобильнуудай хахадынь шахуу миин байдаг, тиихэдэ хүдэлмэрилжэ байһан автомобильнууд хахад замаа ашаагүй хооһоор ябадаг. Тэрэшэлэн гүрэнэй ба ниитын организацинуудай мэдэлдэ байһан хүнгэн автомобильнуудые ашаглалгада ехэхэн дутагдалнууд гараһан, гамнангүй ябуулха ушарнууд үзэгдэһэн байна.

Табанжэлэй үедэ Киев—Харьков—Ростов, Ростов — Минеральные воды — Орджоникидзе, Минск—Брест городуудые холбоһон автомобильна харгы баригдажа, ашаглалгада оруулагдаа. Гэбэшье, хатуу хушалтатай шэнэ автомобильна харгы бариха даалгабари миин 65 процент дүүргэгдээ.

6. Бүхэли сүүдхэдээ ниидэжэ болохо агаарай зам хоёр дахин шахуу ута болгогдоо. Гол шухала аэропортнууд һүниндөө, бүрхэг сагта ниидэжэ болохоор түхеэрэгдээ. Арадай ажахын элдэб һалбаринуудта авиаци үргэн ехээр хэрэглэгдэдэг болобо.

7. Табадахи табанжэлэй үедэ үлэмжэ һайн техникээр хангагдаһан хэлхээ холбоо болон радио улам хүгжөөгдэһэн байна. Городууд хоорондо кабель татаха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдээ, тиигэжэ кабелиин утань 2,2 дахин ехэ болгогдоо. Радиодамжуулгын станцинуудай хүсэнь, радио шагнадаг точконуудай тоонь хоёр дахин үлүүтэйгээр ехэ болоо. Гэбэшье, хэлхээ холбооной техникэ арадай ажахын табижа байһан эрилтэнүүдые хүсэд ханганагүй. Ультракоротко-волново аргаар радиодамжуулга хэхэ, радиорелейнэ хэлхээ холбоо тогтоохо талаар хүдэлмэри хэрэгтэй зэргээр хэгдэнэгүй.

Городуудай телефонно станцинуудай хүсэнинь 36 процентээр ехэ болоо. Сельскэ Соведүүдые, машинно-тракторна станцинуудые, совхозуудые телефонтой болгохын тула ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Почто зөөдэг предприятинуудай тоо, илангаяа хүдөө нютагуудта, шэнэ ба боро газар элдүүрилжэ байһан нютагуудта олошороо. Гэхэтэй хамта, предприятинууд, эмхи зургаанууд болон хүн зониие хэлхээ холбоогоор хангаха хэрэгтэ ехэ дутагдалнууд бии байна.

8. Табанжэлэй үедэ транспорт болон хэлхээ холбоондохи капитальна хүдэлмэридэ хэгдэһэн һомололго дүрбэдэхи табанжэлэйхиһээ 48 процентээр ургаа.

IV. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин ба эрьесын гаргашые доошолуулха талаар

1. Табадахи табанжэлдэ арадай ажахын бүхы һалбаринуудта ажалай бүтээсэ улам дээшэлһэн байна. Гэбэшье, мүнөө туйлагдаад байһан ажалай бүтээсэ үшөөл хангалтагүй бага байна, тиихэдэ ажалай бүтээсын талаар даалгабари хүсэд дүүргэгдээгүй.

Табадахи табанжэлдэ ажалай бүтээсэ промышленностьда 50 процентын оронд 44 процентээр, барилгада 55 процентын оронд 45 процентээр, колхозуудай ниитын ажахыда, совхозуудта, гүрэнэй хамһабариин худөө ажахын предприятинуудта 40 процентын оронд 37 тухай процентээр дээшэлээ.

Промышленностиин талаар, илангаяа нүүрһэнэй шахтануудта, модо бэлэдхэл дээрэ ажалай бүтээсэ хангалтагүйгөөр дээшэлээ.

Шэнэ техникэ хэрэглэхэ, үйлэдбэриин эмхидхэлые һайжаруулха талаар хэдэ хэдэн министерствонүүд, зургаанууд болон предприятинуудай муугаар хүдэлмэрилһэн дээрэһээ, тэрэшэлэн олон предприятинуудай тэгшэ бэшээр хүдэлмэрилһэн, удаан миин байха мэтээр хүдэлмэриин сагые дэмы үнгэргэһэн дээрэһээ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ даалгабари дүүргэгдээгүй.

Барилга дээрэ механизмуудые хангалтагүйгөөр ашаглаһан, хабсаргагдамал зүйлнүүд болон конструкцинуудые хүсэдөөр хэрэглээгүй дээрэһээ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ даалгабари дүүргэгдээгүй.

2. Табадахи табанжэлэй үедэ арадай ажахыда үйлэдбэриин ба эрьесын гаргаша бага болгогдоо.

Промышленна продукциин өөрынь үные 25 процент тухай бага болгохо гэжэ түсэбөөр хараалагдаһан байгаа. Бодото дээрээ промышленна продукциин өөрынь үнэ 23 процентээр доошолуулагдаа. Продукциин өөрынь үные доошолуулха даалгабарие СССР-эй Ой модоной промышленностиин министерство, СССР-эй Загаһанай промышленностиин министерство, СССР-эй Барилгын материалнуудай промышленностиин министерство хододоо дүүргэдэггүй байгаа.

Барилгын хүдэлмэриин үные химдаруулха даалгабари дүүргэгдээгүй. Хэдэ хэдэн министерствонүүд, барилгын олон организацинууд нилээд ехэ гарза хэһэн байна.

Түмэр замаар ашаа шэрэлгын өөрын үные химдаруулха даалгабари үлүүлэн дүүргэгдээ. Рознична худалдаа наймаанда хэгдэдэг гаргаша табанжэл соо, сасуулагдамал сэнгээр, 25 процентээр доошолуулагдаа, харин тиихэдэ түсэбөөр 23 процентээр доошолуулагдаха гэжэ хараалагдаһан юм. Үйлэдбэриин ба эрьесын гаргашые бага болгожо, предприятинууд болон ажахын организацинуудай нөөсэлгые нилээд ехэ болгохо, табанжэлэй туршада түүхэй эд, материалнууд, түлишэ болон зэмсэг түхеэрэлгын оптово сэнгые доошолуулха, электрическэ ба тепловой энергиин, ашаа зөөлгын тарифые доошолуулха арга олдоһон байна.

V. Арад зоной материальна байдалые, элүүрые сахилга ба культурна хэмжээе саашадань дээшэлүүлхэ талаар

1. Национальна доходые 60 процентһээ бага бэшээр ехэ болгохо гэжэ табанжэлэй түсэбөөр хараалагдаһан байгаа. Үйлэдбэриие ургуулһанай, ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй үндэһөөр национальна доход табанжэлэй туршада 68 процентээр ехэ болоо.

Арадай ажахыдахи хүдэлмэришэд болон албахаагшадай тоо табанжэл соо юһэ хахад миллион хүнээр гэхэ гү, али 24 процентээр олошороо. 1955 ондо дунда зэргээр бүхэли жэл хүдэлмэрилһэн хүдэлмэришэдэй ба албахаагшадай тоо 48,4 миллион хүн болоһон байна.

Урдахи табанжэлнүүдтэ адляар, үнгэрһэн табанжэлдэшье орон доторнай хүдэлмэригүйдэлгэ байгаагүй.

Табанжэл соо хүдэлмэришэд болон албахаагшадай бодото салин хүлһые 35 процентһээ бага бэшээр, колхознигуудай олзо 40 процентһээ бага бэшээр ехэ болгохо гэжэ түсэбөөр хараалагдаһан байгаа. Гүрэнэй розничо сэнгые доошонь оруулһанай, тэрэшэлэн мүнгэн салингай ехэ болоһоной ашаар 1955 ондо хүдэлмэришэд болон албахаагшадай бодото салин хүлһэн 1950 онойхиһоо 39 процентээр ехэ болоһон байба. Колхознигуудай бодото олзо 50 процентээр дээшэлээ. Энэ хадаа колхозно үйлэдбэриие ургуулһанай, бэлэдхэлэй болон худалдажа абалгын сэнгые дээшэлүүлһэнэй, уялгата тушаалгын нормые бага болгоһоной, худөө ажахын налогые доошолуулһанай, худөө ажахын налогоор урда жэлнүүдэй үри доёнхые болюулһанай ба бусад хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлһэнэй ашаар туйлагдаһан байна.

Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай розничо сэн табанжэл соо 23,5 процентээр доошолуулагдаха гэжэ түсэбөөр хараалагдаһан байгаад, 26 процентээр доошолуулагдаа.

Ажалшадай культурно-ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангалгада гүрэнэй хэһэн гаргашанууд табанжэл соо нилээд ехэ болоо. Хүдэлмэришэд болон албахаагшадай социальна страхованиин талаар үгтэһэн тэдхэмжэ ба түлэбэри, пенси, санаторинууд, амаралтын гэрнүүд болон хүүгэдэй эмхи зургаануудта ошохо түлбэригүй ба хүнгэлтэтэй путёвко, олон үхибүүдтэй, эрэгүй ганса эхэнүүдтэ үгтэһэн тэдхэмжэ, һурагшадта үгтэһэн стипенди, тэдэниие түлбэригүйгөөр һургалга, түлбэригүй медицинскэ туһаламжа, салин хүлһыень үгэжэ амаруулга үгэлгэ гэхэ мэтын түлбэри болон хүнгэлэлтые хамтадань абабал, 1955 ондо хүн зон 154 миллиард түхэриг гэхэ гү, али 1950 ондо абаһан 122 миллиард түхэригһөө 26 процент ехэ мүнгэ абаһан байна.

2. Рознично наймаа хүгжөөхэ талаар табадахи табанжэлэй даалгабари үлүүлэн дүүргэгдээ. Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаандахи розничо наймаае табанжэл соо, сасуулагдамал сэнгээр, 70 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ гэжэ түсэбөөр хараалагдаһан аад, 89 процентээр ехэ болгогдоо. Худөөдэ худалдаа наймаа эрхилдэг эд хэрэглэгшэдэй кооперации наймаа хэлгэеэ 2,1 дахин ехэ болгоо.

Арадай хэрэглэлэй гол гол зүйлэй товарнууд хүн зондо ехээр худалдагдадаг болоо. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые абабал, 1955 ондо 1950 онойхиһоо эды шэнээн ехээр: мяха — 2,3 дахин, колбасна зүйлнүүд — 1,7 дахин, мяханай консервэ — 2,8 дахин, загаһа — 1,5 дахин үлүүтэй, загаһанай консервэ — 3,4 дахин, малай тоһон — 1,6 дахин, ургамалай тоһон—2,2 дахин, овощиин, фруктын, һүнэй консервэ — 3,1 дахин, сахар—1,9 дахин, һү, һүн эдеэ—2,1 дахин, сортовой гурил—2 дахин ехээр худалдагдаа.

Гол гол зүйлэй промышленна товарнуудые абабал, гадар ба дотор хубсаһа — 2 дахин, трикотажна зүйлнүүд — 2,2 дахин, хлопчатобумажна бүд — 50 процент, торгон бүд—2,9 дахин, гутал—68 процент, мебель—3,1 дахин, металлическа амһарта—3,5 дахин ехээр худалдагдаа.

Культурно-ажаһуудалай хэрэгсэлэй товарнуудые худалдалга эрид дээшэлээ: велосипед—4 дахин, часы — 2,3 дахин, оёдолой машина—3 дахин, радиоприёмник болон телевизор — 3,9 дахин, гэрэй холодильник, хубсаһа угаадаг машина болон пылесос наймаалга оло дахин ехэ болоо.

Модо, барилгын материалнууд, үйлэдбэридэ ба ажахыда хэрэглэгдэдэг бусад товарнуудые наймаалалга, гол түлэб худөө нютагуудта, хэдэн дахин ехэ болоо, тэрэ тоодо: барилгын модо — 6,4 дахин, хюрөөдэмэл материал—7 дахин, цемент — 5,7 дахин, шифер—10,4 дахин, зөөлэн хушалта—4 дахин, ашаанай автомобильнууд—3,1 дахин олоор наймаалагдаа.

Арад зоной олзо доходой ехэ болоһон дээрэһээ олохон янзын эд товарнуудые үйлэдбэрилэн гаргалга үшөөл гээгдэнэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдые (мяха, тоһон, сахар болон бусад) ба мүн зарим промышленна товарнуудые үйлэдбэрилэн гаргалгын хэмжээн арад зоной эрилтые хүсэд ханганагүй.

Худалдаа наймаанай организацинууд продукциин ассортиментые үргэдхэхын ба мүн эд бараанай шанарые һайжаруулхын түлөө промышленностьда багаар нүлөөлнэ, ороной районуудта эд бараа хубаарилан зөөлгэдэ алдуу гаргана.

Ниитын эдеэ хоолой предприятинууд табанжэл соо элдэб блюдэнүүдые гаргалгые 62 процент ехэ болгоо, мүн эд бараанай эрьесые сасуулагдамал сэнгээр 84 процент ехэ болгоһон байна. Гэхэтэй хамта, ниитын эдеэ хоолые эмхидхэлгэдэ ехэхэн дутагдалнууд бии ба ажалшадай эрилтэнүүдые олон предприятинууд хүсэд ханганагүй.

Гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаанай магазинуудай тоо 18 процентээр олошорхотой хамта, тусхайта магазинуудай тоо нилээд олошорһон байна. Столовонуудай, ресторануудай, чайнануудай тоо 30 процентээр олошороо.

Гэхэтэй хамта, эд хэрэглэгшэдэй эрилтые зохид һайнаар хангахын тулада, магазинуудай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай, складуудай тоо үсөөн байна, худалдаа наймаанай организацинуудые материально-техническэ талаарнь хангаха хэрэгтэ ехэхэн дутагдалнууд бии.

3. Табадахи табанжэлдэ байрын гэрнүүдые олоорнь барилгада, городуудые, хүдэлмэришэдэй поселогуудые болон худөөгэй районно центрнүүдые болбосон түхэлтэй болголгодо, коммунальна бусадшье предприятинуудые барилгада ехэ юумэ хэгдэһэн байна.

Байрын гэрнүүдые бариха тогтоогдомол даалгабари дүүргэгдээ. Гансахан гүрэнэй түсэбөөр хараалагдажа һомологдоһон мүнгэн зөөрөөр 105 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэр байранууд ашаглалгада оруулагдаһан байна. Энээнһээ гадна предприятинуудай фонднуудһаа ба бусад централизованнэ бэшэ мүнгэ зөөриһөө 10 миллион шахуу дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдаһан байха юм. Городой арад зон өөһэдынгөө зөөреэр ба мүн гүрэнэй урьһаламжаар 39 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүдые бариһан байна. Колхознигууд болон худөөгэй интеллигенци табанжэлэй туршада 2,3 миллион гэрнүүдые бариһан байна.

Водопровод болон канализаци үргэдхэлгэдэ, гэр байрануудые теплофикацилга ба газификацилгада, городой транспортые үргэдхэлгэдэ, гостиницануудые болон нютагай Соведүүдэй коммунальна бусадшье предприятинуудые барилгада мүнгэ һомололго 1950 онойхитой жэшэбэл 1955 ондо 56 процентээр дээшэлһэн байна.

Газаар хангагдаһан байрануудай тоо 1950 онойхитой жэшэбэл 1955 оной һүүлдэ багсаахада 2 дахин олошорһон байна.

1955 ондо Ленинградта В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ метрополитенэй түрүүшын ээлжээнэй харгы ашаглалгада оруулагдаһан байна. Тэрээнэй утань 10,8 километр юм. Үнгэрһэн табанжэлдэ В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Московско метрополитенэй ашаглагдадаг замынь 18,3 километр ута болоһон байна.

4. Табадахи табанжэлдэ арад зоной бэеын элүүрые хамгаалха хэрэгые саашадань һайжаруулха хэмжээ-ябуулганууд бэелүүлэгдэһэн байна. Больницанууд, нарайлалгын гэрнүүдэй, диспансернуудай, санаторинуудай болон амаралтын байшангуудай, үхибүүдэй яслинуудай, мүн эмнэлгын болон һэргылэлгын эмхи зургаануудай, үхибүүдэй садуудай тоонь нилээд олошороо.

Табанжэл соо эмнэлгын газарнуудтахи койконуудай тоо 28 процентээр олошороо. Үхибүүдэй яслинуудта һууринуудай тоо 133 мянгаар олошороо. Үхибүүдэй садуудта байһан багашуулай тоо табанжэлэй эсэстэ 1,7 миллион хүнээр олошорһон байна, 1950 онойхитой жэшэбэл энэ 48 процентээр олошорһон болоно. Түсэбэйнгөө ёһоор 40 процент байха байгаа. Санаторинууд болон амаралтын байшангуудтахи һууринуудай тоо 60 мянгаһаа үлүүгээр олошороо. Гэбэшье, үхибүүдэй яслинуудта, санаторинуудта болон амаралтын байшангуудта һууринуудые олошоруулха даалгабари үшөөл дүүргэгдээгүй.

Орондомнай врачуудай тоо 66 мянгаар олошороо, өөһэдынгөө мэргэжэл шадабарние 100 мянган врачууд дээшэлүүлһэн байна.

Эмнэлгын эмхи зургаануудые медицинскэ эгээ шэнэ түхеэрэлтэнүүдээр, аппаратура болон бусадшье хэрэгсэлтэ зүйлнүүдээр хангалга нилээд һайжараа. Медикаментнүүдые, медицинскэ түхеэрэлтэнүүдые, мүн бусадшье хэрэгсэлтэ зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ 1950 онойхитой сасуулбал 1955 ондо 2,8 дахин ехэ болоо. Олониитын дунда физкультурна хүдэлмэри нилээд һайжаруулагдаһан байна.

5. Үнгэрһэн табанжэлдэ социалистическэ культурын бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөлгэдэ амжалта туйлагдаа.

Республиканууд столицануудта, республиканска мэдэлтэй городуудта, областной болон хизаарай, мүн бусад ехэнүүд центрнүүдтэ үнгэрһэн табанжэлэй эсэстэ долоонжэлэй һуралсалһаа бүгэдэниитын дунда һуралсалда (10 жэлэй һургуули) оролго бэелүүлэгдэһэн байна.

Бүхыдөө манай орон дотор хүдэлмэришэн ба худөөгэй залуушуулай һургуулинуудые оруулалсалгатайгаар дунда һургуулинуудай 8—10 классуудта һурагшадай тоо 1955 ондо 1950 онойхитой жэшээлбэл 4,3 миллион хүнээр олошорһон гэхэ гү, али 3,4 дахин олон болоһон байна. Тиихэдэ худөө нютагуудтахи һургуулинуудай 8—10-дахи классуудта һурагшадай тоо 3,7 дахин олошороо. 1950 онойхитой жэшээлбэл дунда һургуулинуудай тоо 1955 ондо 80 процентээр олошорһон байна. 1955 ондо городуудай һургуулинуудай 7-дохи класс дүүргэһэн һурагшадай 90 процентнь 1955—1956 онуудай һуралсалай жэлдэ дунда һургуулинуудай 8-дахи класста ба техникумүүдтэ һуража байна.

Табадахи табанжэлдэ политехническэ һуралсал бэелүүлхэ талаар түрүүшын алхам хэгдэһэн ба һургуулинуудта политехническэ һуралсалые бэелүүлгэ үшөөл хангалтагүй байна.

6. Табадахи табанжэлдэ арадай ажахын бүхы һалбаринуудай мэргэжэлтэдые бэлэдхэлгэ нилээд һайжараа. Дээдэ һургуулинуудта, мүн тэрэ тоодо заочно дээдэ һургуулинуудта 1955 ондо 1867 мянган студентнүүд һуралсаһан байна. Энэнь 1950 онойхитой сасуулбал 620 мянган хүнээр олошорһон болоно. Техникумүүд болон бусадшье тусхай мэргэжэлтэй дунда һургуулинуудта, мүн тэрэ тоодо заочно һургуулинуудта 1955 ондо 1959 мянган хүн һуралсаһан ба энэнь 1950 онойхитой сасуулбал 661 мянган хүнээр олошорһон болоно.

Бүхы дээдэ болон тусхайта дунда һургуулинуудта үйлэдбэридэ хабаадангүйгөөр 2242 мянган мэргэжэлтэд һуража гараһан ба энэнь 32 процентээр олошорһон болоно. Мүн ажаллажа байгаад һуралсажа гараһан мэргэжэлтэдэй хамта тэдэнэй тоо 2681 мянга болоһон ба дүрбэдэхи табанжэлтэй жэшээлбэл 39 процентээр олошорһон байна. Промышленностиин, барилгын ба худөө ажахын шухала һалбаринуудта хэрэгтэй мэргэжэлтэдые дээдэ ба тусхайта дунда һургуулинуудһаа бэлэдхэн гаргаха табанжэлэй даалгабари дүүргэгдээ.

Табанжэлэй туршада дээдэ ба тусхайта дунда эрдэмтэй мэргэжэлтэдэй тоо арадай ажахыда 1,5 дахинһаа үлүү ехээр олошорһон байна.

Дээдэ ба тусхайта дунда һуралсалые хүгжөөхэ, мүн мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ хэрэгтэ зарим тэды амжалта туйлагдабашье, үшөөл ехэхэн дутагдалнууд бии. Һайн бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэдые һурган гаргалга мүнөөнэй эрилтые үшөөл ханганагүй. Мүнөө болотор олонхи дээдэ һургуулинууд СССР-эй европейскэ талын центральна болон урда районуудтал байһаар.

7. Табадахи табанжэлдэ советскэ наука ехэхэн амжалта туйлаа. Оронноймнай научна хүдэлмэрилэгшэдэй тоо, научно-педагогическа кадрнуудтай хамта 1950 онойхитой жэшээлбэл 1955 ондо 38 процентээр олошороо. Ажалда ябангүйгөөр аспирантурада һуралсажа гараһан аспирантнуудай тоо табадахи табанжэлдэ дүрбэдэхи табанжэлэйхидэ оробол 88 процентээр олошороо. Хэрбээ заочно аспирантурануудые оруулалсабал 93 процент болоно. Олохон научна эмхи зургаануудай хүдэлмэридэхи ехэхэн дутагдалнуудынь юуб гэхэдэ, тэдэнэр ажахытай холбоо барисаа багатай байна.

8. Арадай ажахые шадабари ехэтэй хүдэлмэришэдөөр хүсэд хангахын тулада табадахи табанжэлдэ хүдэлмэришэдые бэлэдхэхэ училищинууд болон һургуулинуудта 2,4 миллион хүдэлмэришэд һуралсажа гараһан байна. Тэрэ тоодо техническэ, ремесленнэ, түмэр замай училищинуудта—746 мянган хүн, худөө ажахые механизацилгын училищинуудта—628 мянган хүн, ФЗУ-гэй һургуулинуудта — 990 мянган хүн һуралсажа гараа. Предприятинуудай дэргэдэхи ФЗУ-гэй һургуулинуудта энэ үе соо 420 мянган хүдэлмэришэд бэлэдхэгдээ.

Индивидуально-бригадна аргаар, мүн үйлэдбэри дээрэ эмхидхэгдэһэн

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

1951—1955 онуудта СССР-ые хүгжөөхэ табадахи табанжэлэй түсэб дүүргэлгын дүнгүүд тухай

Арадай ажахые холын хараатайгаар түсэблэхэ талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй Комиссиин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Центральна Статистическэ Управлениин мэдээсэл

(Түгэсхэл)

курс болон һургуулинуудта жэл бүри 7,5 миллион хүдэлмэришэд, албахаагшад шэнэ мэргэжэлтэй болодог ба мэргэжэлээ дээшэлүүлдэг байгаа.

9. Табадахи табанжэлдэ кино, библиотекэ болон клубуудай тоо нилээд олошороо. 1955 ондо 82 полнометражна кинофильмнууд гаргагдаһан ба тэрэ тоодо 65 уранһайханай фильмнүүд гаргагдаа. Киноустановконуудай тоо 58 мянга гаран болоо. Киноустановконуудые тогтоохо табанжэлэй даалгабари болзорһоонь урид 1954 ондо дүүргэгдээ. Тиихэтэй хамта кинотеатрнуудай тоо үшөөл үсөөн ба тэрэнэй байдал мүнөөнэй эрилтые хангана гүй. Кинофильмнүүдые гаргалга, тэрэнэй шанарые һайжаруулга арад зоной эрилтые хүсэд хангана гүй. 1955 оной эсэстэ элдэб янзын 390 мянган библиотекэнүүд байһан юм. 1 миллиард 350 миллион хэһэг шахуу номтой байгаа. Культурын байшангууд болон ордонуудай, клубууд болон уншалгын байшангуудай тоо 126 мянга болоо.

1955 ондо 1 миллиардһаа үлүү тиражтайгаар элдэб ном хэблэн гаргагдаһан ба 1950 онтой сасуулбал 24 процентээр олон болоо. Журналнуудай тираж 99 процентээр олошороо, газетэнүүдэй жэлэй тираж 47 процентээр олошорһон байна.

1951—1955 онуудта бэеын элүүрые хамгаалгын, научна болон культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудые барилгын хүдэлмэридэ мүнгэн зөөри һомололго 1946—1950 онуудтай сасуулбал нэгэ хахад дахин шахуу ехэ болоо.

***

СССР-ые хүгжөөхэ табадахи табанжэлэй түсэбэй даалгабарие амжалтатайгаар бэелүүлгэ хадаа манай ороной коммунизм байгуулха замаар урагшаа дабшаха хэрэгтэ, ехэхэн туһа нэмэри боложо үгэһэн ба социалистическэ обществын зохёон байгуулхы агууехэ хүсые, мүн капиталистическэ системэһээ ажахын социалистическэ системын бүлюу һайн байһание дахинаа гэршэлһэн байна.

Табадахи табанжэлдэ арадай ажахы дам саашадаа хүгжөөгдэһэн союзна республика бүхэндэ ажалшадай ажана байдал нилээд һайжарһан байна.

Табадахи табанжэлдэ союзна республикануудай экономико болон культурын хүгжэлтын мэдээсэлнүүд союзна республикануудай гүрэнэй түсэблэлгын комиссинуудаар болон статистическэ управленинүүдээр толилогдохо байна.

Арадай ажахые холын хараатайгаар түсэблэхэ талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй Комисси

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Центральна Статистическэ Управлени

ХЭЛЭҺЭН ҮГЭДӨӨ ХҮРЭЖЭ БАЙНА

Улан-Удын модоной заводой хүдэлмэришэд болон инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд Майн 1-эй урда тээ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ оролсоходоо продукци гаргалгын 5,5 һарын түсэбые 4 һара соо дүүргэхэ, ажалай бүтээсые 5 процентээр дээшэлүүлхэ, хюрөөдэгдэһэн материал түсэбһөө гадуур ехээр үгэхэ гэһэн шэнэ уялга абааһэн.

Заводой коллектив абаһан эдэ уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ байна. Тэдэнэр таба һарынгаа түсэб апрелиин 20-до дүүргэв. Заводой хүдэлмэришэд 11 мянган түхэригэй хюрөөдэгдэһэн материал 4 һарынгаа түсэбһөө гадуур гүрэндөө үгэһэн байна. Мүнөө тэдэнэр июниин түсэбөөр ажаллана.

Модо дархалалгын, хюрөөдэгдэһэн материалнуудые ашалгын цехүүд таба һарынгаа түсэб бүри үни дүүргэв. Үйлэдбэриин түрүүшүүл Василий Никифоров, Иннокентий Щукин, Илья Павлов гэгшэд халаан бүхэнэйнгөө даалгабари 130—140 процент дүүргэнэ.

Мүнөө заводой халаанууд, бригаданууд бүтээсэ ехэтэйгээр ажалладаг болобо. Мастернууд Горячкин, Пономарев, Журавлев гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг халаануудай хүдэлмэрилэгшэд даалгабаряа ходо 1,5 дахин үлүүлэн дүүргэдэг байна.

Д. Аюшеев.

Графигһаа уридлажа ябана

Майн 1-нэй һайндэр хүрэтэр тоонүсөөхэн үдэр үлэбэ. Мяха-консервын комбинадай хүдэлмэришэд энэ һайндэрые ажалай шэнэ амжалтануудаар угтахын тулада социалистическэ мүрысөөнэй эршые улам шангадхажа байна. Комбинадай завод бүхэнэй коллективүүд абаһан уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ гэһэн эрмэлзэлгэтэйгээр хүдэлмэрилнэ.

Консервнэ завод. Эндэ ажалладаг бригаданууд үдэр бүхэндэ нормоһоо гадуур продукци үйлэдбэрилнэ. Мастер А. Кандабаевагай хүтэлбэрилдэг халаанайхид ажалай вахтада жагсаһан үдэрһөө хойшо графигаа уридлан дүүргэжэ ябана. Хүдэлмэришэд Красикова, Пирогова, Колесникова болон бусад халаан бүхэнэйнгөө нормые 140—150 процент дүүргэнэ.

Тэрэшэлэн механическа цехынхид ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын зорилгоор колбасна цехтэ шэнэ түхеэрэлгэнүүдые тодхожо байна. Нүхэр Козулинай бригада тус цехтэ сэбэр агаар оруулха түхеэрэлгэ богони болзор соо тодхожо, пирожки болгодог пеэшэнэй заһабари хэжэ, һайндэрэй хүндэлэлдэ абаһан уялгаяа уридшалан дүүргэбэ.

Н. Святогор.

Н. А. Булганинай, Н. С. Хрущевой Англида ошоод байһан тухай

Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев английска агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй база ошожо хараба

ЛОНДОН, апрелиин 23. (**ТАСС-эй тусхай корр**). Нүхэд Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев, тэдэнтэй суг ябалсаһан хүнүүд 16 час 05 минутада «Вайкаунт» гэжэ самолёдто һуугаад Мархэмдэхи (Норфолк графство) королевскэ агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй хүндэ бомбардировщигуудай базада ерээ.

Великобританиин авиациин министр Н. Берч, королевскэ агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй штабай начальнигай орлогшо авиациин главна маршал Р. Айвело Чэпмен, королевскэ агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй бомбардировочно авиациин командалагша авиациин маршал Г. Бродхэрст, авиациин вице-маршал Л. Боуэр, авиациин вице-маршал С. Бафтон, королевскэ агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй бусад генералнууд болон офицернүүд база дээрэ советскэ айлшадые угтаа. Аэродром дээрэ хүндэлэлэй харуул табигдаһан байгаа.

Аэродром дээрэ байһан дүрбэн мотортой «Вэлиант» гэжэ реактивна хүндэ бомбардировщигуудые, хоёр мотортой «Канберра» гэжэ реактивна дундуур хэмжээнэй бомбардировщигуудые, «Хантер» гэжэ шэнэ түхэлэй реактивна истребительнүүдые авиациин министр Н. Берчын уряалаар советскэ айлшад хараһан байна. Тэрэнэй һүүлээр английска лётчигууд «Канберра» гэжэ зургаан бомбардировщигуудта һуугаад нэгэн доро өөдөө ниидэн гаража, советскэ айлшадта шадабаряа харуулаа.

Удаань Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев, тэдэнтэй суг ябалсаһан хүнүүд базын личнэ составай клубта, рядовой составай столоводо орожо хараа, мүн сэрэгэй албахэгшэ капрал Дерек Раймондын байрадань ороо.

Советскэ хүтэлбэрилэгшэдэй Мархэмдэхи базаһаа бусахын урда тээ английска лётчигууд ниидэлгынгээ шадабарие харуулаа. «Хантер» гэжэ дүрбэн истребительдэ һуужа ниидэгшэд ниидэлгын тусгаар ехэ шадабаритай байһанаа харуулаа. Эдэ лётчигуудые лейтенант П. Байрот командалһан байгаа.

Ниидэлгын техникэ харуулгада хабаадалсаһан лётчигуудай бэлэдхэл һайнтай байһантайнь дашарамдуулан Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев базаһаа ниидэн бусахынгаа урда тээ авиациин министр Н. Берчые, королевскэ агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй түлөөлэгшэдые амаршалаа.

Тушинада авиациин Үдэрые һайндэрлэлгын болоходо хабаадалсахыень Англиин авиациин министр Н. Берчые, агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй ахалагша офицернүүдые советскэ хүтэлбэрилэгшэд уряа.

18 час 25 минутада нүхэд Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев, тэдэнтэй суг ябалсаһан хүнүүд Лондондо бусажа ерээ.

***

ЛОНДОН, апрелиин 23. (**ТАСС-эй тусхай корр.**). Үдэшэниинь Н. А. Булганинай, Н. С. Хрущевой хүндэлэлдэ зорюулан общинануудай палатада лейбористска партиин Гүйсэдкомой эмхидхэһэн обед дээрэ тэдэнэр байлсаа.

СССР-эй ба Великобританиин хүтэлбэрилэгшэдэй хоорондохи хэлсээн

ЛОНДОН, апрелиин 23. (**ТАСС-эй тусхай корр.**). Великобританиин Премьер-Министр А. Идентэй, английска бусад хүтэлбэрилэгшэдтэй СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганинай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Гэшүүн Н. С. Хрущевой хэжэ байһан хэлсээнүүд тухай хоёр талын зүбшэжэ абаһан коммюнике мүнөөдэр эндэ толилогдоо.

Коммюнике соо иигэжэ хэлэгдэнэ:

«Советскэ ба английска хүтэлбэрилэгшэд апрелиин 24-нэй үглөөгүүр Даунинг стрит үйлсын 10-дахи номерой байшан соо дахяад уулзаба.

Советскэ талаһаа: Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев, Н. А. Михайлов, А. А. Громыко, Я.А. Малик, П. Н. Кумыкин, Л. Ф. Ильичев, В. Я. Ерофеев, В. А. Каменский, В. С. Лебедев, О. А. Трояновский;

Английска талаһаа: А. Иден, Р. Батлер, Селвин Ллойд, П. Торникрофт, Н. Брук, А. Киркпатрик, У. Хэйтер, Д. Янг, Г. Холер, Т. Бримлоу уулзалга дээрэ байлсаа.

Уулзалгын үедэ англо-советскэ худалдаа наймаан тухай асуудал хаража үзэгдөө, тэрэшэлэн культурна холбоо барисаан тухай асуудалнуудые, буу зэбсэг хуряаха тухай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэ үргэлжэлүүлэгдээ.

***

ЛОНДОН, апрелиин 24. (**ТАСС-эй тусхай корр.**). СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганин, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Гэшүүн Н. С. Хрущев энэ үглөөгүүр 10 час 30 минутада (нютатай сагаар) Великобританиин Премьер-Министр сэр Антони Иденэй тусхай үргөөдэ ерээ. Энэнь Даунинг стрит үйлсын 10-дахи номерто байдаг юм. Советскэ Союзай болон Великобританиин хүтэлбэрилэгшэдэй хоорондохи хэлсээн эндэ үргэлжэлүүлэгдээ.

Уулзалгын дүүрэһэнэй һүүлээр хэлсээнэй ябаса тухай тусхай коммюнике толилогдоо.

12 час 30 минутада Н. А. Булганин Н. С. Хрущев хоёр Даунинг стридһээ гараад тэрэ шадар байһан парламентын байшанда—Вестминстерскэ ордондо ерээ. Парламентын байшан тээшэ айлшадай һуужа ябаһан машинануудай ошохые Лондоной олон хүн зон ажаглан хаража байгаа.

Вестминстерскэ ордон соо общинануудай палатын спикер (түрүүлэгшэ) У. Моррисон советскэ хүтэлбэрилэгшэдые угтаад, спикерэй Байшангай парадна банкетнэ зал соо сайлалга эмхидхэжэ, Н. А. Булганиние, Н. С. Хрущевые хүндэлөө. Премьер-министр А. Иден, гадаадын хэрэгүүдэй министр Селвин Ллойд, гэгээрэлэй министр Д. Экклс, парламентын гэшүүд — консерваторнууд ба лейбористнууд, тэрэ тоодо лейбористска оппозициин хүтэлбэрилэгшэ Х. Гэйтскелл сайлалга дээрэ байлсаа.

Сайлалгын дүүрэһэнэй һүүлээр. Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев парламентын байшан соогуур гараад, общинануудай палатын байшанда ошоо. Тэндэ палатын ээлжээтэ заседани тэбхэр 14 час 30 минутада эхилдэг заншалтай юм.

Общинануудай палатын заседани бүхэнэй түрүүшын часай турша соо ороной ажабайдалай ба правительствын ажал-ябуулгын али бүхы тала тушаа депутадуудай табиһан асуудалнуудта правительствын түлөөлэгшэд харюу үгэдэг юм.

Н. А. Булганин Н. С. Хрущев хоёр палатын түрүүлэгшын һууриин урда талада байдаг галерей соо хүн зоной эзэлдэг һууринуудта һуугаад, правительствын түлөөлэгшэдэй харюусахые ба депутадуудай ажаглалта хэхые часай турша соо шагнажа һууба. Советскэ айлшадтай парламентын гэшүүн консерватор капитан Керби суг ябалсажа, тайлбари үгэдэг байгаа.

Палатын олон гэшүүд, тэрэ тоодо премьер-министр Иден, кабинедэй министрнүүд, Уинстон Черчилль, оппозициин хүтэлбэрилэгшэ Гэйтскелл болон лейбористска партиин бусад ажал-ябуулагшад заседанида хабаадалсаа.

Премьер-министр А. Иден, финансын министр Макмиллан, гэр байрын барилгын ба нютагай упр...ниин министр Д. Сэндис, ажа...нистр Маклеод, зарим минис...дэй парламентска орлогшонор асуудалнуудта харюусаа.

Тусхайлбал Дунда Восто... байдал тушаа Советскэ Союз... тэлбэрилэгшэдтэй хэжэ б... хэлсээнэйнгээ ябаса тухай мэ... хэхэ хүсэлэнтэй гүт гэһэн ас... премьер-министр Идендэ та... һан байгаа. Хэлсээнэй дүүрэ... дүүлгэ хэхэгүйб гэжэ премь... нистр харюусаа.

1856 ондо баталагдаһан П... ска эбэй договорой баталагд... 100 жэлэй ойе английска прав... ство үргэнөөр тэмдэглэхэ ш... гэжэ тоолоно гү гээд парлам... гэшүүн лейборист Чарльз... асууба. Ройдын мэдүүлһэнэй... энэ үе соо Англи, Франци, ... гурбан бэе бэедээ эсэрг... дайлалдаагүй юм.

Энэ ой үнгэршоо, теэдшье... һоор 100 жэл үнгэрһэн юумы... нанхаар, 20—30 жэл үнгэрхэ... лохо юумые хараадаа абабал... гэжэ тоолоноб гээд премь... нистр харюусаа.

Асуудалда харюусалгын дүүрэхэдэ, Н. А. Булганин Хрущев хоёр общинануудай... тын галерейһаа гаража, Вес... стерскэ ордоной нүгөө талада... нуудай палатын ээлдэг байр... шэ ошоо.

Н. А. Булганин Н. С. Хрущев хоёрой Великобританида ошоод байһантай дашарамдуулан СССР-эй посол Я. А. Малик уулзалга хээ

ЛОНДОН, апрелиин 24. (**ТАСС-эй тусхай корр.**). СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганинай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Гэшүүн Н. С. Хрущевой Великобританида ошоод байһантай дашарамдуулан СССР-һээ Великобританида байдаг Онсо ба Бүрин эрхэтэ посол Я. А. Малик энэ үдэшэ «Клэридж» гэжэ отель соо уулзалга эмхидхээ.

Великобританиин Премьер-Министр Антони Иден, тамага хадагалагша лорд, общинануудай палатые хүтэлбэрилэгшэ Р. Батлер; дотоодын хэрэгүүдэй министр Г. Ллойд-Джордж, гадаадын хэрэгүүдэй министр Селвин Ллойд, оборонын министр У. Монктон, лорд-канцлер (лорднуудай палатын түрүүлэгшэ) Виконт Килмюр, гэгээрэлэй министр Д. Экклс, адмиралтействын нэгэдэхи лорд (далайн министр) лорд Килкеннин, кабинедэй бусад гэшүүд ба министрнүүд, гадаадын хэрэгүүдые эрхилхэ гүрэнэй министрнүүд лорд Рединг, А. Наттинг, Лондондо байдаг посолнууд ба посланнигууд, дипломатическа корпусой гэшүүд, лейбористска партиин элитэ ажал-ябуулагшад Х. Гэйтскелл, Г. Моррисон, Э. Гуч, лорд К. Эттли, А. Робенс, Э. Шинуэлл, Э. Бивен, парламентын гэшүүд, профсоюзуудай ажал-ябуулагшад, Кентерберийскэ сүмые даагша Х. Джонсон, Великобританиин Коммунистическэ партиин генеральна секретарь Г. Поллит, Лондонско Ситиин лорд мэрэй уялгые дүүргэгшэ С. Говард, Лондонско графствын Совед... рүүлэгшэ г-жа Э. Бентуич, а... ска хэдэн городуудай мэрнү... муниципальна бусад ажал-яб... шад, эзэд баяшуулай, ниитын... организацинуудай түлөөл... хэблэлэй түлөөлэгшэд уулзал... рэ байлсаа.

Буу зэбсэг хуряаха талаар ... эй Комиссиин Подкомитедтэ ... һаа болон Францһаа хабаа... түлөөлэгшэд Г. Стассен, Ж. ... тэрэшэлэн Лондондо ерээд ... элитэ киноартист Чарли Ч... айлшадай дунда байлсаа.

Советскэ талаһаа СССР-эй... турын министр Н. А. Ми... СССР-эй Гадаадын хэрэгүүд... нистрын нэгэдэхи орлогшо ... Громыко, Гадаадын худалда... маанай министрын орлогшо ... Кумыкин, академигууд А. Н. ... лев, И. В. Курчатов, СССР-эй ... эй коллегиин гэшүүн Л. Ф. И... СССР-эй МИД-эй Европейск... хи таһагые даагша В. Я. Ер... СССР-һээ Великобританида ... сэрэгэй атташе генерал-майор ... Рогов, далайн-сэрэгэй атташе ... хи рангын капитан Н. П. Ел... ко, агаарай-сэрэгэй атташе п... ник А. М. Константинов, СС... посольствын советнигууд А. ... щин, П. М. Чернышев болон ... айлшадай дунда байлсаа.

Хамта дээрээ мянга таба... үлүүтэй айлшад уулзалга ... байлсаа. Уулзалга хани халу... шон байдалда үнгэрөө.

Малшадай культурна эрилтэнүүдые гүйсэд хангаха

КПСС-эй январска Пленумэй түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлжэ, эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэндэ мяха, һү болон бусад продуктнуудые ехээр абадаг болохо гэжэ манай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд хүсэ шадалаа элсүүлжэ, горьтойхон оролдолго хэшээл гаргажа байна. Тиимэһээ малажал дээрэ хүдэлмэрилжэ байһан колхозникуудай культурно-ажаһуудалай эрилтые хангаха гээшэ угаа ехэ удхашанартай болоно. Республикымнай олохон колхозуудта холын фермэнүүд болон гүүртэнүүд дээрэ ажаллажа байһан колхозникуудта анхарал ехээр хандуулагдана. Малшадай культурно-ажаһуудалай эрилтые гүйсэд хангахын тула манай республикын зарим колхозуудта культбазанууд түрүүшынхеэ эмхидхэгдээһэн. Культбаза хадаа малшадай дунда ябуулагдадаг политическэ ба культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин шухала гуламтань болоно. Нёдондо Сэлэнгын аймагай колхозуудай үүсхэлээр эмхидхэгдэһэн культбазанууд һайн үрэ дүн харуулаа. Мүн Хэжэнгын аймагай колхозууд энэ үүсхэлые халан абажа, хамта дээрээ хорёод культбаза эмхидхэһэн байна.

Гэбэшье, зарим аймагуудаар колхозуудай холын гүүртэнүүд болон фермэнүүд дээрэ ажаллажа байһан малшадай культурна ажаһуудалда анхарал хүсэд хандуулагданагүй. Республикымнай олохон колхозуудта культбазанууд үшөө эмхидхэгдээгүй, эмхидхэгдээшье һаа, тон хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилнэ. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, нютагай партийна, советскэ, комсомольско организацинууд малшадай дунда политическэ ба культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ үшөөл халирхайгаар хандадаг байна.

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй урда парти, правительствын табиһан зорилгонуудые бэелүүлгэдэ өөһэдынгөө хубитые оруулха гэжэ Бичурын малшад эдэбхи хэшээл гаргана. Жэшээнь, һү һаалгаар Бичурын колхозууд зарим тэды амжалта туйлаа. XIX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз нёдондонойхидо орходоо нэгэ үнеэнһээ һү һаалгые 216 литрээр, «Ленинский путь» колхоз—169 литрээр, Ждановай нэрэмжэтэ колхоз—126 литрээр дээшэлүүлһэн байна. Аймаг соогоо эрхим һаалишад Шодоева, Абидуева, Итыгилова, Смолина болон бусад һү һаалгые эрид дээшэлүүлжэ шадаа.

Гэбэшье, түрүүшүүлэй дүй дүршэлэй олониитын дунда һайнаар нэбтэрүүлэгдэдэг, малшадай культурна болон ажаһуудалай эрилтын гүйсэд хангагдадаг һаань, эдэ амжалтанууд бүри ехэ байха һэн. Зүгөөр Бичурын аймагта малшадта анхарал огто хандуулагданагүй гэжэ хэлэбэл, буруу болохо байна. Юундэб гэхэдэ, партиин айкомой пленум дээрэ, мүн бюро дээрэ культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэрие һайжаруулха тухай, малшадай культурна ажаһуудалые һайжаруулха тухай хэлсэгдэһэн, дэлгэрэнгы шиидхэбэри абтаһан байна. Малшадай ажаһуудалые һайжаруулха, тэдэнине хэрэгтэй зүйлнүүдээрнь хангаха талаар мүн лэ зарим тэды юумэн хэгдэһэн юм. Олонхи колхозуудтань һара бүхэндэ «Малшадай үдэр» үнгэргэгдэдэг байна. Энэ үдэртэ хэлсэгдэхэ зүйлнүүд партиин айкомой пропаганда ба агитациин таһагаар уридшалан хараалагдадаг ба тэрэниие үнгэргэхэ харюусалгатай хүн томилогдодог заншалтай.

Гэбэшье, дээрэ дурсагдаһан шиидхэбэри гол түлэб дүүргэгдэнгүй үлэшөө. Энэ юун дээрэһээ элирнэб гэхэдэ, аймаг соо мүнөө болотор энэ гэхэ нэгэшье һайн культбаза үгы юм. Харин аймагай культурын таһагта байһан мэдээнэй ёһоор аймаг соо гурбахан лэ культбаза бии. XIX партсъездын, Молотовой, Калининай нэрэмжэтэ колхозуудта культбазанууд нёдондонһоо хойшо ажалладаг гэжэ аймагай культурын таһагые даагша нүхэр Морев хэлэнэ. Теэд тэдэнь миин лэ нэрэ зүүһэн культбазанууд юм.

Молотовой, Калининай нэрэмжэтэ колхозуудай культбазанууд соо һаалишадынь байрланхай. Тиимэһээ эндэ культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри ябуулхада таарамжагүй, мүн малшад культбазадаа сугларжа, сүлөөтэй сагаа культурнаар үнгэргэхэ аргагүйдэнэ. Иимэрхүү байдал Ждановай нэрэмжэтэ колхозой центральна МТФ-дэ үзэгдэнэ. Эндэ улаан булан соонь мүн лэ һаалишад байрланхай.

Колхозуудай холын гүүртэнүүдтэ нүүдэл наймаан эмхидхэгдэһэншье һаа, энэ талаар дутуунууд үшөөл олон байһаар. Мүн колхозой гүүртэнүүдтэ мүнөө болотор бани баригдаагүй байха юм.

Сомоной Соведүүдэй, колхозуудай түрүүлэгшэнэр малшадай культурна болон ажаһуудалай эрилтые гүйсэд хангахын түлөө тон бага оролдолго гаргана. Энээн тухай оло дахин хэлсэгдэһэншье һаа, юрэдөө үрэ дүн гараагүй.

Жэшээнь, Молотовой нэрэмжэтэ колхоз Набережная гэжэ газарта байдаг малшадта культбаза байгуулха гэжэ шиидэһээр үнинэй. Теэд бодото дээрээ энэ гэхэ юумэ мүнөө болотор хэгдээгүй.

Калининай нэрэмжэтэ (түрүүлэгшэнь нүхэр Митыпов), «Заря коммунизма» (түрүүлэгшэнь нүхэр Оленников), «Ленинский путь» (түрүүлэгшэнь нүхэр Кизимов) колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд малшадай культурно-ажаһуудалай эрилтые хангаха хэрэгтэ илангаяа хайхарамжагүйгөөр хандана. Фермэнүүдэй улаан булангуудые гоёохо, тэндэ хэрэгтэй зүйлнүүдые худалдан абаха гэхэдэ, тэдэнэр элдэбын шалтагаан бариад, бодото юумэ хэнгүй, миил найдуулаад лэ саг үнгэргэдэг юм.

Мүн Бодонгуудай, Заганай сомоной Соведүүдэй түрүүлэгшэнэр нүхэд Эрдынеев, Суганов гэгшэд колхозуудай холын фермэнүүд болон гүүртэнүүдээр ехэ үсөө ябадаг, малшадай культурна ажаһуудалые һайжаруулха талаар юушье хэдэггүй байна.

КПСС-эй XX съездын материалнуудые, тэрэшэлэн хүдөө ажахые хүгжөөхэ тухай парти, правительствын гаргаһан һүүлэй шиидхэбэринүүдые малшадта ойлгуулха гээшэ тон шухала байна. Теэд Бичурын аймагай зарим колхозуудай фермэнүүд дээгүүр ябажа харахада, ажалшадай дунда харуулан ойлгуулха агитаци эмхидхэгдээдүй байһаар. Жэшээнь, Ждановай нэрэмжэтэ, Маргинтын сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхозуудай фермэнүүд дээгүүр зургаадахи табанжэлэй түсэбые, колхозуудай ажахые харуулһан диаграмма, панно гэхэ мэтэ юумэнүүд огто үгы байна. Энэ хэрэгтэ эндэхи хүдөөгэй клубууд ба библиотекэнүүд хабаадалсанагүй.

Малшадай культурна эрилтэдэ Бичурын аймагай хүтэлбэрилэгшэдэй, түбхын түрүүндэ аймагай культурын таһагые даагша нүхэр Моревой харюусалгагүйгөөр хандадагые эдэ баримтанууд гэршэлнэ. Партиин айком, аймгүйсэдком энэ хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулаагүй, өөһэдынгөө гаргаһан шиидхэбэрие дүүргэхэ гэжэ оролдоогүй байшоо.

Хүдөө ажахын продуктнуудые ойрын саг соо элбэг ехэ болгохо тухай парти, правительствын табиһан тон ехэ зорилгые бэелүүлгэдэ малшадай үүргэ угаа ехэ байна. Тиимэһээ малшадай культурна болон ажаһуудалай улам ехэ болоһон эрилтые гүйсэд хангаха хэрэгтэй. Имагтал тэдэнэй бүхы эрилтые хангаһанһаа... дэнэй дунда ниитэ-политическэ... лон культурно-гэгээрэлэй хүдэ... саг үргэлжэ ябуулһанһаа ма... лые хүгжөөхэ, тэрэнэй аша... дээшэлүүлхэ зорилго бэ... ехээр дулдыдаха байна.

Ойрын саг соо колхозуудай... мэ болон гүүртэнүүд дээрэ а... шадай дунда культурно-гэгэ... хүдэлмэрие һайнаар ябуула... дэнэй сүлөөтэй сагаа культ... үнгэргэхын тула хэмжээ... хэрэгтэй. Мүнөө аймагай кол... малшадай культурна зорилгы... гаха талаар ехэ арга боло... болоо. Иимэһээ фермэ, гүүр... дээрэ культбазын, улаан була... тусхай байрануудые бариха, ... приёмник, шатар, даам гэх... хэрэгсэлнүүдые, мүн бусад... рэгтэй зүйлнүүдые абаха тон... ла.

Культбазануудые байгуулаа... дээ саг үргэлжэ малшадай ... культурна хүдэлмэри ябуулха... тэ, журнал ном уншалга, рад... налта, уранһайханай самоде... ность эмхидхэхэ хэрэгтэй. Мүн... базадаа малшадай зоовете... ба зоотехническэ һуралсал эм... хэдэ болохо байна. Гадна, «М... дай үдэр» үнгэргэжэ, ажал... дүй дүршэл согсолхо, тэрэн... ной шадабари болгохо, дутуу ... нуудаа хэлсэжэ усадхаха, мүн ... шадай урда табигдаһан ... дүүргэхэ хэрэгтэ культбазан... ехэ үүргэ дүүргэхэ байна бш...

Д. ДУГАР...

Редакторай орл...
О. ГОМБОЕ...

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-12, заместителя редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, партийной жизни, сельского хозяйства —4.-59, пропаганды и переводов — [illegible] культуры и быта, промышленности—34-05, местной информации и писем — 24-74, корректорская — 32-67, бухгалтерия — 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Н—00750. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № [illegible]